

De
Verenigde Naties
in

Somalië

**Staatsvorming
in een
falende staat**

Rianne Mastop

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	Blz. 1.
Inleiding	Blz. 2 – 4.
Hoofdstuk 1: Het moderne statensysteem en falende staten.	Blz. 5 – 14.
Hoofdstuk 2: Staatsvorming in falende staten.	Blz. 14 – 21.
Hoofdstuk 3: Verschillende strategieën van staatsvorming.	Blz. 21 – 26.
Hoofdstuk 4: De context van een falende staat: Somalië.	Blz. 26 – 41.
Hoofdstuk 5: Staatsvorming in Somalië.	Blz. 41 – 59.
Conclusie	Blz. 59 – 65.
Bijlage 1	Blz. 66
Literatuurlijst	Blz. 67 – 73.

Bron afbeelding voorpagina: Foreign Policy, "Somalia hires PricewaterhouseCoopers to manage development funds", <http://blog.foreignpolicy.com/category/region/africa?page=5>, Laatst gewijzigd 08-07-2009, laatst bezocht 07-01-2012.

Inleiding

De kranten staan in 2011 opnieuw vol met berichten over de hongersnood in de Hoorn van Afrika. Vooral in Somalië wordt de bevolking hard getroffen door de crisis. In sommige delen van het land is 40 procent van het volk zwaar ondervoed.¹ De Verenigde Naties hebben moeite om de zwaarst getroffen gebieden, zoals het zuiden van Somalië, te bereiken. Dit komt doordat Somalië een falende staat is en delen van het land getekend zijn door wanorde en instabiliteit. Voedsel dat de Verenigde Naties proberen te leveren verdwijnt grotendeels en wordt door handelaren verkocht op de zwarte markt van Mogadishu, de hoofdstad van Somalië.²

Deze hongersnood en de moeilijkheden die de Verenigde Naties (VN) ondervinden in het bestrijden ervan doen sterk denken aan de beginjaren negentig. De missies van UNOSOM en UNITAF kwamen dan ook voort uit de wil actie te ondernemen tijdens een groeiende hongersnood in Somalië. Deze missies waren niet alleen gericht op het bestrijden van de hongersnood, maar ook op het aanpakken van de achterliggende oorzaken. Zo bevatten de missies elementen van staatsvorming. Somalië moest een moderne en stabiele staat worden. Uit de huidige situatie blijkt het falen van deze doelstelling.

Na de Koude Oorlog veranderde de machtstructuur in de wereld. De rigide context van de Koude Oorlog was weg gevallen en dit vergrootte de speelruimte van zowel de Verenigde Naties als de Verenigde Staten (VS).³ Conflicterende belangen in de wereld, en hierdoor ook in de Veiligheidsraad, namen af. De vrees voor escalatie tijdens conflict, die gedurende de Koude Oorlog zo overheersend was geweest, viel weg voor zowel de VS als de VN. Het aantal humanitaire interventies in andere landen nam in de jaren negentig van de twintigste eeuw gestaag toe.⁴

Ook de intensiteit en frequentie van staatsvorming, of *statebuilding* zoals het in de Engelse literatuur vaak wordt genoemd, is sinds het einde van de Koude Oorlog toegenomen.

¹ Algemeen Dagblad, "Kindersterfte Somalië op schrikbarend niveau", 16-08-2011.

² NRC, "VN onderzoeken grootschalige diefstal van voedsel in Somalië", 15-08-2011.

³ Report of the Secretary-General to the work of the organization, 'Supplement to an agenda for peace', <http://www.un.org/Docs/SG/agsupp.html#QUANTITATIVE>, 03-01-1995.

⁴ Molier, G., *De (on)rechtmatigheid van humanitaire interventie, Respect voor staatssoevereiniteit versus bescherming van mensenrechten?* (Groningen 2003) p. 96.

Het veranderen van de internationale machtstructuur heeft in veel landen tot instabiele of falende staten geleid.⁵ Deze staten, met een afgezwakte of niet-bestaande staatstructuur, zijn een broedplaats voor transnationale problemen, zoals drugsmokkel, vluchtelingenstromen, mensenrechtenschendingen en terrorisme. Vooral het laatste probleem werd extra belicht met de aanslagen van elf september 2001.⁶ De Verenigde Naties en de Verenigde Staten initieerden hierdoor steeds vaker staatsvormingprojecten in falende staten. Zij worden hiertoe gemotiveerd door angst voor de eigen veiligheid, zoals in het geval van Somalië (1993), Kosovo (1999), Afghanistan (2001) en Irak (2003).

Het is waarschijnlijk dat de VS en VN blijven vasthouden aan het concept van staatsvorming en dit in de toekomst opnieuw zullen toepassen.⁷ Echter, over het succes van de huidige aanpak valt te twisten. Zowel in de literatuur als in actief politiek beleid wordt sterk vastgehouden aan de bestaande concepten. Een model, namelijk dat van de westerse moderne staat, wordt gezien als iets dat algemeen toepasbaar is op andere staten.⁸ De natiestaat is echter niet de enige vorm van politieke organisatie. Door de geschiedenis heen zijn er vele vormen van politieke organisatie geweest die evengoed voor stabiele periodes hebben gezorgd. Een voorbeeld hiervan is de niet erkende staat van Somaliland. De sociaal-politieke orde in Somaliland is gebaseerd op zowel centralistische staatsinstituties als op traditionele stamverbanden en patronage. Dit is een effectieve manier van staatsorganisatie gebleken, aangezien Somaliland de meest stabiele regio binnen Somalië is.⁹

Aangezien er twijfelachtig succes wordt behaald met processen van staatsvorming is het van belang dat de alternatieve mogelijkheden goed onderzocht worden. Verder moet het belang van de specifieke context van een land niet worden onderschat. Doordat een model op verschillende situaties wordt toegepast ontstaat er een versimpeling van de realiteit. Het is belangrijk om te kijken hoe de interne werking van een staat is. De geschiedenis, cultuur en

⁵ Dobbins, J., *The UN's role in nation-building: from Congo to Iraq* (Santa Monica 2005) p. Xviii.

⁶ Fukuyama, F., *Nation-Building, Beyond Afghanistan and Iraq* (Baltimore 2006) p. 2.

⁷ Fukuyama, *Nation-building: beyond Afghanistan and Iraq*, p. 87.

⁸ Debiel, T., e.a., "Local State-Building in Afghanistan and Somaliland", *Peace Review* Vol. 21, 1 (2009), p.p. 38 – 44, p. 37.

⁹ Hansen, S. J., "Warlords and Peace Strategies: The Case of Somalia", *The Journal of Conflict Studies* Vol. 13, 2 (2003), p.p. 57 – 78, p. 68.

sociale samenhang moeten grondig bestudeerd worden voordat er besloten kan worden over een interventie. Dit klinkt vrij vanzelfsprekend, maar toch wordt dit zelden gedaan.

Somalië fungeert in deze scriptie als een voorbeeld. Elke falende staat kent zo zijn eigen actoren en eigen potentiële methodes om stabiliteit te creëren. Deze scriptie moet dan ook als een *case-study* worden gezien voor het onderzoeken van de problemen van statebuilding en mogelijke alternatieven. Case-studies als deze zijn meer nodig, omdat er zo meer begrip wordt gekweekt voor specifieke omstandigheden. Pas als de specifieke omstandigheden bekend zijn, kan tot begrip van de specifieke problemen en potentiële oplossingen worden gekomen.

De vraag die in deze scriptie centraal staat is; “Wat zijn de redenen dat het staatsvormingproces onder leiding van de Verenigde Naties in Somalië, tussen 1993 en 1995 tijdens de UNOSOM missie, niet tot blijvend resultaat heeft geleid?”. Om op deze vraag een antwoord te kunnen geven worden allereerst de voornaamste concepten besproken. Dit gebeurt in het eerste hoofdstuk. Ten tweede wordt er dieper op de kwestie van staatsvorming ingegaan en de vormen die het kan aannemen. Vervolgens komt de geschiedenis, cultuur en sociale samenstelling van Somalië aan bod. Deze contextschets wordt gevolgd door een hoofdstuk over de VN-interventies van beginjaren negentig en de effecten hiervan op staatsvormingprocessen in Somalië.

Op deze manier moet duidelijk worden waarom staatsvorming in Somalië niet slaagde tijdens de UNOSOM missies. Generalisaties moeten worden vermeden door de algemene concepten toe te passen op de specifieke context van Somalië. In het laatste hoofdstuk worden ook kort de staatsvormingprocessen in Somaliland en Puntland besproken van de jaren negentig. Op deze manier is er een vergelijking mogelijk tussen de staatsvormingspogingen onder de VN en alternatieve mogelijkheden. In de slotanalyse van het concluderende hoofdstuk zal getracht worden de hoofdvraag te beantwoorden.

Het moderne statensysteem en falende staten.

Soevereiniteit

Het Westfaalse stelsel is het internationale politieke systeem van soevereine staten.¹⁰ Het stelsel vormt het raamwerk waarbinnen internationale interactie tussen soevereine staten plaatsvindt. Soevereiniteit is het voornaamste concept voor de ordening van het wereldwijde statensysteem.¹¹ Soevereiniteit houdt de door andere staatkundige eenheden erkende, exclusieve gezagsuitoefening door een staat of vorst over zijn grondgebied in.¹² Dit concept van soevereiniteit is op te delen in twee componenten. Ten eerste is er *de jure* soevereiniteit, wat de erkenning van de soevereiniteit van een staat door andere staten betekent. Ten tweede is er sprake van *de facto* soevereiniteit wanneer er werkelijk te spreken is van effectieve gezagsuitoefening over een bepaald territorium door de betreffende soevereine autoriteit. De eerste heeft vooral betrekking op internationale juridische aspecten en de tweede focust op de interne verhoudingen tussen de staat en samenleving.¹³

Wanneer een staat internationaal erkend is, is het de *jure* soeverein te noemen. Als een staat eenmaal de *jure* soevereiniteit heeft verkregen, wordt deze status niet snel aangepast. Dit betekent dat staten waarvan het staatsgezag uiteen is gevallen nog steeds als staatkundige eenheden worden erkend. Duco Hellema omschrijft dit als 'een soort lege hulzen, waarvan de buitenkant, de externe aspecten van soevereiniteit, nog steeds intact worden geacht'.¹⁴ Somalië is een voorbeeld van een dergelijke 'lege huls', ook wel quasi-staat genoemd.¹⁵ Interne effectieve gezagsuitoefening ontbreekt. Desondanks blijft de staat officieel bestaan als een de *jure* soevereine staat binnen de internationale statengemeenschap.

¹⁰ D'Anieri, P., *International Politics: Power and Purpose in Global Affairs* (Wadsworth 2010) p. 28.

¹¹ Bacon, P. en Inoguchi, T., "Sovereignities: Westphalian, liberal and anti-utopian", *International Relations of the Asia-Pacific* Vol. 1, 2 (2001) p.p. 285 – 304, p. 285.

¹² Hellema, D. en Reiding H., "Humanitaire interventie en Soevereiniteit", in Hellema, D. en Reiding, H., *Humanitaire interventie en soevereiniteit, de geschiedenis van een tegenstelling* (Amsterdam 2004), p.10.

¹³ Brons, M. H., *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia, From Statelessness to Statelessness?* (Groningen 2001) p. 53.

¹⁴ Hellema en Reiding, "Humanitaire interventie en Soevereiniteit", p. 12.

¹⁵ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 49.

Voormalige koloniën werden tijdens dekolonisatie opgenomen in het internationale soevereine statenstelsel. Voor de dekolonisatie periode was het de norm dat staten, alvorens zij werden geaccepteerd als de jure soevereine staten, moesten voldoen aan bepaalde voorwaarden, zoals effectieve gezagsuitoefening binnen het eigen territorium. Onmiddellijk na dekolonisatie verklaarde de Verenigde Naties de nieuwe landen echter soeverein en ratificeerde de grenzen.¹⁶ Het gevolg hiervan was dat veel van de nieuwe Afrikaanse staten bij het verkrijgen van erkenning van de jure soevereiniteit, niet werkelijk beschikten over interne, de facto, soevereiniteit.¹⁷

Maria Brons benadrukt het principe van verdeelde soevereiniteit in haar werk.¹⁸ Dit idee van soevereiniteit buiten de staat is gebaseerd op het centraal stellen van de samenleving binnen het soevereiniteitsconcept. De staat op deze manier bekeken is '(...) yet another organization in society.'¹⁹ Deze theorie gaat ervan uit dat de bevolking soevereine rechten overdraagt aan sociale organisaties die veiligheid kunnen bieden. Dit houdt altijd een zekere mate van dominantie door die sociale organisatie in. Autoriteit wordt vervolgens overgedragen aan deze, veiligheidsbiedende, organisatie. Soevereiniteit is, volgens Maria Brons, dus afkomstig van de bevolking en kan verdeeld worden over verschillende organisaties binnen een samenleving die veiligheid verschaffen.²⁰

Jeffrey Herbst wijst erop dat soevereiniteit in prekoloniale samenlevingen vaak verdeeld was. Het was niet ongebruikelijk voor een samenleving om verplichtingen en loyaliteiten te hebben jegens verschillende politieke centra.²¹ Jeffrey Herbst betreurt het feit dat de internationale gemeenschap, in reactie op falende staten in Afrika, niet wil afwijken van de aanname dat er geen alternatief model van staatsvorming is buiten dat van de moderne staat. Zo was het duidelijk dat Somalië een falende staat was in december 1992, maar alternatieve

¹⁶ Herbst, J.L., "Responding to State Failure in Africa", *International Security* Vol. 21, 3 (1996-1997) p.p. 120 – 144, p. 121.

¹⁷ Herbst, "Responding to State Failure in Africa", p. 122.

¹⁸ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 49.

¹⁹ Migdal, J. S., e.a., *State Power and Social Forces, Domination and Transformation in the Third World* (Cambridge 1994) p. 26.

²⁰ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 50.

²¹ Herbst, "Responding to State Failure in Africa", p. 128.

modellen buiten het concept van soevereine staten, zoals een trustschap of de erkenning van een status als “niet-soverein”, werden niet serieus overwogen.²²

Falende staten

Het concept van de ‘falende staat’ werd in 1992 geïntroduceerd in het academische discours in een artikel getiteld ‘Saving Failed States’²³, geschreven door Gerald Helman en Steven Ratner.²⁴ Vandaag de dag bestaat er nog steeds onenigheid jegens de precieze definiëring van falende staten.²⁵ Terminologie rond falende staten is verwarrend. De meeste theorieën definiëren falende staten als landen die de wil of capaciteit missen om de kernfuncties van een staat uit te oefenen. Er is overigens geen duidelijkheid over wat deze ‘kernfuncties’ zijn.²⁶ Daarbij worden er verschillende termen gebruikt om het fenomeen van de ‘falende staat’ aan te duiden. Fragiele, gefaalde, zwakke, ineffectieve, risicovolle of gedesintegreerde staten zijn termen die allemaal hetzelfde probleem aanduiden.

De terminologie van het concept ‘falende staat’ geeft al aan hoezeer de staat, en de westerse moderne staat in het bijzonder, de norm zijn gaan vormen voor politieke organisatie. Tijdens staatsvorming wordt getracht een falende staat opnieuw op te bouwen tot een ‘succesvolle’ staat. Dit zijn normatieve beoordelingen waar geen werkelijke consensus over bestaat voor wat betreft de precieze inhoud. Er bestaat intussen wel algemene consensus omtrent de beide concepten.²⁷ Twee punten die aansluiten bij deze algemene consensus zijn de aanwezigheid van intern geweld en de onmacht van staten om effectieve politieke controle uit te oefenen.²⁸

Falende staten staan in contrast met het ideale staatsbeeld binnen het Westfaalse systeem. Dit ideaalbeeld beslaat staten die volle soevereine macht over hun territorium en

²² Herbst, J., “Responding to State Failure in Africa”, p. 125.

²³ Helman, G. en Ratner, S. B., “Saving Failed States”, *Foreign Policy* Vol. 89 (1992-1993), p. 3.

²⁴ Akpinarli, N., *The Fragility of the ‘Failed State’ Paradigm, A Different International Law Perception of the Absence of Effective Government* (Leiden 2010) p. 86.

²⁵ Yoo, J., “Fixing Failed States”, *California Law Review*, Vol. 99, 1 (2011) pp. 95 – 150, p. 100.

²⁶ Paris, R. I., *Ordering the World: Academic Research and Policymaking on Fragile States* (Ottawa 2010) p. 2.

²⁷ Brooks, R. E., *Failed States, or the State as Failure?* (Chicago 2005) p. 2

²⁸ Rotberg, R. I., *When States Fail, Causes and Consequences* (Princeton 2004) p. 1.

bevolking uitoefenen met een functionerende overheid en een geweldsmonopolie. Deze staten kunnen hun internationale verplichtingen en afspraken nakomen en zijn hierdoor een stabiele actor in de internationale gemeenschap.²⁹ Een falende staat is een land waarbij niet langer effectieve autoriteit over het territorium wordt uitgeoefend en die niet in staat is om basisvoorzieningen aan de bevolking te leveren. Zelfs als falende staat zijnde vormt Somalië een uitzondering door de extreme omstandigheden waarin het land verkeert. Armoede, honger, onveiligheid en analfabetisme zijn wijdverspreid onder de bevolking. Meer dan één op de tien kinderen sterft voor het vijfde levensjaar.³⁰

Een falende staat is om verschillende redenen onwenselijk voor andere staten die deel uitmaken van het internationale systeem. Ten eerste is het niet bevorderlijk voor de internationale vrede en veiligheid. Zonder effectieve landsverdediging en zonder ordehandhaving zou het land open liggen voor terroristische groeperingen die zich hier kunnen vestigen.³¹ Ook de directe buurlanden van een falende staat krijgen te kampen met problemen. De verschillende Somalische militieën staken zonder enige controle de grenzen van de buurlanden Ethiopië en Kenia over. Voor deze buurlanden worden dan ook constante grensverdedigingen noodzakelijk om de veiligheid te kunnen garanderen.³² Ook krijgen de buurlanden te maken met grote vluchtelingenstromen. Als laatste komen de mensenrechten vaak in het geding in het geval van een falende staat, er is dan sprake van rechteloosheid.

Voorbeelden van voormalige en huidige falende staten zijn Afghanistan, Sierra Leone, Somalië, Soedan, Congo, Burundi en Angola.³³ Een bekende ranglijst betreffende falende staten is de ranglijst van het *Fund for Peace*.³⁴ Op de ranglijst van de twintig slechtst functionerende staten bevindt Somalië zich op de eerste plaats.³⁵ Op een andere bekende ranglijst, de *Failed*

²⁹ Yoo, J., "Fixing Failed States", p. 100.

³⁰ Bruton, B. E., *Somalia: A New Approach* (2010) p. vii.

³¹ Fitzgerald, N. J., *Somalia: issues, history, and bibliography* (New York 2002) p. 15.

³² Vinci, A., *Armed groups and the balance of power: The International Relations Of Terrorists, Warlords And Insurgents* (New York 2009) p. 71.

³³ Nuruzzaman, M., "Revisiting the Category of Fragile and Failed States in International Relations", *International Studies*, Vol. 46, 3 (2011) p. 3.

³⁴ Yoo, J., "Fixing Failed States", p. 103.

³⁵ The Fund for Peace, "the Failed States Index", <http://www.fundforpeace.org/global/?q=fsi-grid2011>, laatst bezocht 31 juli 2011, laatst gewijzigd 15 juli 2011.

States Index, bekleedt Somalië sinds 2008 al vier jaar achtereenvolgens de eerste plaats. dat aangeeft hoe diep de crisis is.³⁶

Legitimiteit

Legitimiteit is het plichtsgevoel of de wil van personen die hen ertoe beweegt autoriteiten te gehoorzamen.³⁷ Een sociaal-politieke orde kan alleen behouden blijven wanneer het als onveranderlijk of legitiem wordt gezien. Machthebbers hebben dus legitimiteit nodig om hun macht om te zetten in aanvaardbare autoriteit.³⁸ Op deze manier is er te spreken van gezag. Gezag verschilt van macht in dat het een zekere mate van aanvaarding en legitimiteit veronderstelt.³⁹

De theorie van de Duitse socioloog Max Weber over de staat richt zich op twee primaire concepten, dominantie en legitimatie.⁴⁰ Hij noemt hierbij drie vormen van dominantie, afhankelijk van de aanspraak die de betreffende autoriteit maakt op legitimatie. Deze drie vormen van autoriteit zijn legalistische, traditionele en charismatische autoriteit. Het ideaaltype staat waar falende staten mee vergeleken worden is dat van de legalistische, of rationeel-legalistische, staat.⁴¹ Een dergelijke staat wordt gedefinieerd door een onpersoonlijke bureaucratie logica, bestuurd via wetten en rationalisme. Burgers gehoorzamen dit soort staten, omdat zij geloven dat de wetten autoriteit verlenen aan de heerser. De wet, of een constitutie, heeft volgens deze vorm van autoriteit een transhistorische rationaliteit van zichzelf, die voorbijgaat aan het gedrag van een individuele leider. Als de politieke leider deze wetten niet gehoorzaamt, verliest hij zijn legitimiteit.⁴²

³⁶Foreign Policy, 'The Failed States Index 2011', http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/06/17/2011_failed_states_index_interactive_map_and_rankings, laatst gewijzigd 31 juli 2011, laatst bezocht 31 juli 2011.

³⁷ Levi, M., e.a., "Conceptualizing Legitimacy, Measuring Legitimizing Beliefs", *American Behavioural Scientist* Vol. 53, 3 (2009) p.p. 354 – 375, p. 354.

³⁸ Debiel, "Local State-Building in Afghanistan and Somaliland", p. 39.

³⁹ Hellema en Reiding, "Humanitaire interventie en soevereiniteit", p.11.

⁴⁰ Weber, M. en Winkelmann, J., *Wirtschaft und Gesellschaft. Grundriß der Verstehenden Soziologie* (1980 [1922]) p. 120.

⁴¹ Johnston, M., e.a., "Rethinking Patrimonialism and Neopatrimonialism in Africa", *African Studies Review* vol. 52, 1 (2009) p.p. 125 – 156, p. 130.

⁴² Johnston, "Rethinking Patrimonialism and Neopatrimonialism in Africa", p. 130.

Collectieve termen, zoals de staat, zijn slechts nietszeggende termen tenzij zij corresponderen met iets uit de empirische wereld, aldus Max Weber.⁴³ Maria Brons ziet de staat op eenzelfde manier, als iets dat niet buiten sociale interactie met de bevolking kan bestaan.⁴⁴ Op een dergelijke manier bekeken houdt een staat op te bestaan wanneer er niet langer betekenisvolle sociale actie plaatsvindt. De staat komt dus voort uit een wisselwerking tussen bevolking en autoriteit.

Een dergelijke wisselwerking wordt ook besproken in de theorie van Hobbes betreffende soevereiniteit en autoriteit, uitgewerkt in zijn werk *Leviathan*.⁴⁵ Zijn socialecontracttheorie gaat ervan uit dat een soevereine staatsmacht voortkomt uit de noodzaak voor sociale orde. De aangewezen autoriteit heeft de taak een einde te maken aan de onveilige omstandigheden van een staatloze, of 'natuurlijke', toestand waarin ieder voor zichzelf strijdt en een hogere orde ontbreekt. Alleen wanneer de politieke autoriteit aan deze condities voldoet, dus het creëren van de veilige omstandigheden voor de bevolking, is de bevolking verplicht te gehoorzamen.⁴⁶

De staat moet bepaalde goederen en diensten leveren aan de bevolking om legitimiteit te behouden. In de hiërarchie van goederen en diensten die een staat behoort te kunnen verzorgen, bekleedt veiligheid de eerste plaats, beweert Amitai Etzioni.⁴⁷ De voorziening van veiligheid noemt ook Maria Brons de primaire functie van de staat.⁴⁸ Falende staten zijn niet in staat veiligheid te verzorgen voor hun burgers, of hen te voorzien in de basisbehoeftes en economische mogelijkheden. Ook beschikken zij over dermate weinig legitimiteit dat zij het vertrouwen van de burgers kwijtraken.

⁴³ Dusza, K., "Max Weber's Conception of the State", *International Journal of Politics, Culture, and Society* Vol 3, 1 (1989) p.p. 71-105, p. 73.

⁴⁴ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 29 en 30.

⁴⁵ Hobbes, T., *Leviathan*, (2008 [1651]), p. 40.

⁴⁶ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 42 en 43.

⁴⁷ Etzioni, A., *Security First, For A Muscular, Moral Foreign Policy* (Yale 2007) p. 6 en 31.

⁴⁸ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 29.

Patrimonialisme

In het geval van een falende staat ontbreekt een centrale politieke autoriteit. De afwezigheid van een *primus inter pares* wakkert interne competitie aan over de dominante positie binnen de staat.⁴⁹ Binnen falende staten is er vaak sprake van polarisatie van de bevolking langs etnische, religieuze en/of klasse scheidslijnen. Er ontbreekt de mogelijkheid of wil om tot samenwerking, het sluiten van compromissen en wederzijds vertrouwen te komen.⁵⁰ In veel Afrikaanse landen spelen stamstructuren een belangrijke rol binnen de samenleving. Ook dit kan een basis vormen voor polarisering binnen de staat. Dit is ook het geval in Somalië, waar de stamstructuren opzettelijk gebruikt worden om de bevolking te polariseren via een verdeel- en heerspolitiek.⁵¹

De verweving van politiek met traditionele stamverbanden wordt vaak als een typisch Afrikaans verschijnsel bestempeld, met verwijzing naar de term neopatrimonialisme.⁵² Patrimonialisme is een term die afkomstig is van het Weberiaanse model van de staat. Weber verwees met de term patrimonialisme naar een type van autoriteit, niet een vorm van regime. Hij betrok hierin noties van wederkerigheid tussen de heersers en het volk. Onderdanen worden, in een zekere mate, in staat gesteld om de acties van de overheerser te beïnvloeden. Dit komt doordat de leider afhankelijk is van persoonlijke loyaliteiten. Dit wordt in veel analyses betreffende (neo)patrimonialisme vergeten, stelt Johnston.⁵³ Patrimonialisme is een vorm van autoriteit waarbij de politieke entiteit niet als iets onpersoonlijks wordt gezien dat boven zijn leden en leiders uitstijgt zoals het geval is bij een rationeel-legalistische staat. Politieke autoriteit wordt daarentegen gezien als persoonlijk bezit.⁵⁴

Sociale wetenschappers voegen vaak het woord neo aan de term patrimonialisme toe in een poging onderscheid te maken tussen de moderne variant van patrimonialisme en de

⁴⁹ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 58.

⁵⁰ Brinkerhoff, D. W. en Johnson, R. W., "Decentralized Local Governance In Fragile States: Learning From Iraq", *International Review of Administrative Sciences* Vol. 75, 4 (2009) p.p. 1-23, p. 4.

⁵¹ Mohamoud, A. A., *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa, The Case of Somalia (1960-2001)* (Amsterdam 2002) p. 128.

⁵² Bratton M. en Walle, van de N., *Democratic Experiments in Africa, Regime Transitions in Comparative Perspective* (Cambridge 1997) p. 277.

⁵³ Johnston, "Rethinking Patrimonialism and Neopatrimonialism in Africa", p. 125.

⁵⁴ Dusza, "Max Weber's Conception of the State", p. 84.

originele Europese variant. De Europese traditionele variant heeft betrekking op de aanwezigheid van vele grotere en minder grote heersers die via banden van vazalschap aan elkaar verbonden zijn en zo in hun macht beperkt worden.⁵⁵ Dit kent veel overeenkomsten met het feodalisme in het vroegere Europa dat ook een vorm is van traditionele dominantie. Volgens James Malloy is het fundamentele verschil evenwel dat er bij feodalisme sprake is van contractuele overeenkomsten tussen heerser en vazal, terwijl een patrimoniaal leider zou beschikken over onbeperkt en ongecontroleerd leiderschap.⁵⁶

Johnston gaat in tegen deze argumenten.⁵⁷ Hij wijst erop dat patrimonialisme tegenwoordig vaak synoniem is aan corruptie, een slechte regering, geweld, "tribalism", of falende staten. Echter bij deze negatieve opvattingen wordt het onderdeel van wederkerigheid in patrimonialistische verbanden buiten beschouwing gelaten. Het is juist dit element van wederzijdse afhankelijkheid dat zorgt dat bijna alle onderdanen een zekere mate van macht behouden en hen in staat stelt zich te verzetten, of de wensen van de autoriteit te ondermijnen. Er is dus geen sprake van ongecontroleerde macht en de autoriteit blijft in grote mate afhankelijk van patrimoniale netwerken, aldus Johnston.⁵⁸

Niet elke burger heeft deze mogelijkheden. Er is binnen patrimoniale netwerken vaak sprake van vriendjespolitiek en strategische alliantievorming. Het deel van de bevolking dat niet over goede connecties en welvaart beschikt zal weinig baat hebben bij de wederkerige elementen van een dergelijk systeem.⁵⁹ Belangrijk aan patrimonialisme is dat de staat als persoonlijk eigendom wordt gezien, en dat de autoriteiten voornamelijk slechts retorisch aandacht schenken aan politieke instituties en deze weinig praktische grondslag kennen.⁶⁰

De moderne variant van patrimonialisme, oftewel neopatrimonialisme, verwijst naar de fusie van de twee weberiaanse ideaaltypes van dominantie, namelijk patrimoniale en rationeel-legalistische dominantie. Formele staatsinstituties zijn in dit geval gemengd met informele

⁵⁵ Dusza, "Max Weber's Conception of the State", p. 81.

⁵⁶ Schwartzman, S., "Back to Weber, Corporatism and Patrimonialism in the Seventies", in: Malloy, J. M., *Authoritarianism and Corporatism in Latin America* (Pittsburgh) p. 93.

⁵⁷ Johnston, "Rethinking Patrimonialism and Neopatrimonialism in Africa", p. 126.

⁵⁸ Idem, p. 126.

⁵⁹ Tiihonen, S., *The History of Corruption in Central Government* (Amsterdam 2003) p. 18.

⁶⁰ Brownlee, J., "...And Yet They Persist: Explaining Survival and Transition in Neopatrimonial Regimes", *Studies in Comparative International Development* Vol. 37, 3 (2002), p.p. 35 – 64, p. 37.

beleidvoering van de autoriteiten.⁶¹ Neopatrimonialisme is dus de combinatie van traditionele patrimoniale verbanden met een staatsbureaucratie. Neopatrimonialisme wordt vaak als typerend voor veel Afrikaanse staten gezien. Traditionele patrimoniale kenmerken van patronage en corruptie blijven hier bestaan, ondanks de invoering van rationeel–legalistische systemen van autoriteit tijdens kolonialisme. Recente studies wijzen patrimonialisme en neopatrimonialisme aan als oorzaken van slecht leiderschap, economische stagnatie en andere problemen.⁶²

Veel van de huidige theorieën waarin verwezen wordt naar neopatrimonialisme bevatten teleologische elementen. De ontwikkeling van de staat wordt in deze theorieën gezien als een evolutionair proces. Onbeschaafde en onontwikkelde samenlevingen, zoals neopatrimonialistische staten, zouden zich volgens deze theorie onvermijdelijk moeten evolueren naar ontwikkelde moderne staten.⁶³ Politieke stabiliteit is overigens niet onverenigbaar met patrimoniale samenlevingen.⁶⁴ Johnston stelt dat patrimonialisme niet als een onvermijdelijke fase richting de ontwikkeling van een moderne staat moet worden gezien.⁶⁵ Het is geen stap op weg naar een specifiek einddoel, maar een vorm van autoriteit die onderdeel is van een specifieke samenleving en deze vorm van autoriteit zou ook passen binnen een moderne samenleving.

Het ideaaltipe van patrimonialisme gaat uit van leiders van een bepaalde sociale of politieke orde, die particuliere middelen gebruiken om via giften de loyaliteit van aanhangers te vergroten.⁶⁶ Neopatrimonialisme betekent dat de heerser niet alleen over patrimonialistische netwerken, maar ook over formele instituties en rationeel–legalistische autoriteit beschikt. Hierdoor kunnen leiders van neopatrimonialistische staten aanspraak maken op publieke fondsen om hun macht te vergroten en de loyaliteit van hun aanhang te versterken.⁶⁷ De

⁶¹ Erdmann, G. en Engel, U., "Neopatrimonialism Reconsidered, Critical Review and Elaboration of an Elusive Concept", *Commonwealth and Comparative Politics* Vol. 45, 1 (2007) p.p. 95 – 119, p. 105.

⁶² Johnston, "Rethinking Patrimonialism and Neopatrimonialism in Africa", p. 130.

⁶³ Idem, p. 127.

⁶⁴ Brownlee, "...And Yet They Persist: Explaining Survival and Transition in Neopatrimonial Regimes", p. 38.

⁶⁵ Johnston, "Rethinking Patrimonialism and Neopatrimonialism in Africa", p. 128.

⁶⁶ Weber, M. en Winkelmann, J., *Wirtschaft und Gesellschaft. Grundriß der Verstehenden Soziologie* (1980 [1922]) p. 133 en 134.

⁶⁷ Therkildsen, O., "Understanding Public Management through Neopatrimonialism, A Paradigm for all African Seasons?", in: Engel, U. en Olsen, G. R., *The African Exception* (Londen 2005) p. 37.

scheidslijn tussen private, of particuliere, en publieke fondsen vervaagt aangezien beide worden aangewend om de persoonlijke macht van de overheerser te vergroten.⁶⁸

Neopatrimonialisme houdt daarom een tweestrijd in van twee verschillende vormen van overheersing. Dit zorgt voor onzekerheid en maakt dat de autoriteit onberekenbaar wordt.⁶⁹ Hiermee verbonden is de vermenging van particuliere en publieke belangen en middelen, wat gemakkelijker kan optreden in een neopatrimoniale staat, omdat de staat hier vaak als een privé-eigendom wordt gezien. Een voorbeeld hiervan is te vinden in de verduistering van de nationale middelen van Somalië op grote schaal in de periode van 1980 tot 1990 onder Siad Barre. Deze vermenging van publiek en privaat eigendom zorgde ervoor dat de staat bankroet ging en leidde tot enorme verarming van de stedelijke bevolking.⁷⁰

Staatsvorming in falende staten.

Staatsvorming

De ineenstorting van een staat moet in een brede zin begrepen worden. Het gaat in het geval van een falende staat niet slechts om het ontbreken van een bestuurlijke autoriteit, maar om het desintegreren van zowel statelijke als niet statelijke instituties in het geheel. Het ontbreken van een bestuurlijke autoriteit maakt het probleem duidelijk zichtbaar.⁷¹ Falende staten worden steeds vaker onderworpen aan humanitaire interventies onder leiding van de Verenigde Naties.

Doelstellingen van vredesmissies waren voor de jaren negentig voornamelijk gericht op het bewerkstelligen van negatieve vrede, oftewel het beëindigen van geweld. In de jaren negentig kwam de nadruk steeds meer te liggen op positieve vrede, wat het scheppen van stabiele politieke en sociale verhoudingen inhoudt, dat verdere aanleiding tot geweld moest

⁶⁸ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 28.

⁶⁹ Therkildsen, "Understanding Public Management through Neopatrimonialism, A Paradigm for all African Seasons?", p. 36.

⁷⁰ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 119.

⁷¹ Akpinarli, *The Fragility of the 'Failed State' Paradigm*, p. 11.

voorkomen.⁷² Staatsvorming wijst, in deze brede zin, op de constructie van legitieme en effectieve overheidsinstituties door externe actoren.⁷³ Een meer specifieke definitie wordt gegeven door Mark Berger die staatsvorming omschrijft als een extern gedreven poging tot het vormen of consolideren van een stabiele, en soms democratische, overheid in een internationaal erkend territorium, in de context van de oprichting en versterking van de Verenigde Naties en de verspreiding van het soevereine statensysteem.⁷⁴

De democratiseringscomponent in staatsvormingmissies is onderhevig aan veel kritiek. De meeste Amerikaanse academici zijn van mening dat het uiteindelijke doel van statebuilding de ontwikkeling van democratische staten is. Zij zien staatsvorming als onderdeel van een bredere taak, namelijk het verspreiden van democratie.⁷⁵ Democratische staten vormen, volgens deze visie, een solide grondslag voor internationale orde en veiligheid. De term 'democratie' staat centraal bij de retoriek achter de staatsvormingsprocessen onder leiding van de VN en de VS, maar wat met de term precies bedoeld wordt is vaak niet duidelijk.⁷⁶ Er is veel debat over de vraag of democratieën overal op de wereld dezelfde vorm aan moeten nemen.

Ook is er debat over de vraag of een democratie in de eerste plaats wel een vereiste moet zijn voor statebuilding.⁷⁷ Het willen opleggen van deze westerse instituties aan andere staten zien sommige academici als een nieuwe vorm van de 'white man's burden', namelijk het idee dat het westen beschaving moet exporteren naar niet-beschaafde volkeren; "In the Cold War era, the jargon of the North changed from civilising the South to modernising it through democracy, development of a market economy, and westernisation."⁷⁸

De voormalige Amerikaanse President George W. Bush sprak begin 2004 zijn voorkeur uit voor het verspreiden van democratische idealen; "The best way to secure America for the

⁷² Hellema, D., "Humanitaire interventie en de verbreiding van democratie", in Hellema, D. en Reiding, H., *Humanitaire interventie en soevereiniteit, de geschiedenis van een tegenstelling* (Amsterdam 2004), p.178.

⁷³ Teran, R. E., *Paradoxical Operations, International Peacebuilding and the Triangulation of Violence* (Boston 2009) p. 6.

⁷⁴ Berger, M. T., "From Nation-Building to State-Building: the geopolitics of development, the nation-state system and the changing global order", *Third World Quarterly* Vol. 27, 1 (2006) p.p. 5 – 25, p. 6.

⁷⁵ Teran, *Paradoxical Operations*, p. 6.

⁷⁶ Dobbins, *The UN's role in nation-building*, p. xxi.

⁷⁷ Jenkins, K. en Plowden, W., *Governance and nationbuilding, the failure of international intervention* (Northampton 2006) p. 3.

⁷⁸ Akpinarli, *The Fragility of the 'Failed State' Paradigm*, p. 160.

long term is to promote freedom and a free society and to encourage democracy".⁷⁹ Er zijn echter ook auteurs die van mening zijn dat het willen stichten van democratieën in falende staten geen prioriteit moet zijn tijdens statebuilding en zij betwijfelen de praktische mogelijkheden van het stichten van een democratie door externe actoren.⁸⁰ Merilee Grindle zegt in haar artikel dat hervormingen voor goed bestuur in falende staten te ambitieus zijn. De nadruk ligt teveel bij een geïdealiseerde visie van goed bestuur in plaats van bij een geselecteerd aantal veranderingen die belangrijk verschil zouden kunnen maken en beter toepasbaar zijn op een bepaald land en een specifieke context.⁸¹

Ook wordt de nadruk vaak gelegd op het houden van verkiezingen, alsof dit een maatstaf is voor succesvolle staatsvorming. Kathleen Hawk benadrukt dat het vroeg aansturen op verkiezingen conflict kan versterken, factieleiders legitimatie kan verzorgen en de lange-termijnstabiliteit van de staat kan ondermijnen.⁸² Het houden van verkiezingen werd in Irak en Afghanistan gepresenteerd als bewijs dat de wederopbouw goed op weg was. Het houden van een verkiezing zegt echter niets over de deelnemende partijen of de omstandigheden waarbinnen deze verkiezingen plaatsvonden. Zelfs de meest succesvolle verkiezingen, zonder enige schandalen, vormen geen garantie voor een duurzame staat.⁸³

Succes en falen van staatsvormingoperaties.

De mate van succes die staatsvormingsprocessen tot dusver hebben behaald is onderhevig aan debat. Dobbins beoordeelt staatsvormingmissies onder leiding van de VN als voornamelijk succesvol. Hij beweert dat het merendeel van de staten na VN-staatsvormingmissies vreedzaam zijn achtergelaten en tevens democratisch te noemen zijn.⁸⁴ Ondanks het gebrek aan mankracht en middelen doen de VN het verbazingwekkend goed voor wat betreft het promoten van democratie, economische groei en vrede, volgens de schrijver.

⁷⁹ Jenkins en Plowden, *Governance and nationbuilding*, p. 2.

⁸⁰ Teran, *Paradoxical Operations*, p. 13.

⁸¹ Grindle, M.S., "Good Enough Governance Revisited", *Development Policy Review* Vol. 25, 5 (2007) p.p. 553 – 574, p. 554.

⁸² Hawk, K. H., *Constructing The Stable State, Goals for Intervention and Peacebuilding* (Londen 2002) p. 122.

⁸³ Jenkins en Plowden, *Governance and nationbuilding*, p. 4.

⁸⁴ Dobbins, *The UN's role in nation-building*, p. 248.

Deze positieve kijk is sterk afhankelijk van de manier waarop ‘succes’ wordt beoordeeld. Dobbins kijkt voornamelijk naar de afwezigheid van geweld tijdens de aanwezigheid van internationale actoren. Wanneer wordt gekeken naar de stabiliteit van de instituties en vrede in periodes van afwezigheid van de internationale actoren is de uitkomst minder geruststellend. In de woorden van de adviseur van de VN Secretaris-Generaal, Lakhdar Brahimi; “It is rather embarrassing for the international community in general, and for those individuals like myself who were directly involved in particular, that about half of the countries where peace operations were said to have ended in success, fell back into conflict within five years or less.”⁸⁵ Succes kan beter gedefinieerd worden als een duurzame vrede.⁸⁶

Wanneer succes op deze manier begrepen wordt, dus op basis van langdurige vrede, is het resultaat van staatsvormingsprocessen onder leiding van de VN minder rooskleurig als Dobbins wil doen geloven.⁸⁷ Er is geen zekerheid dat de vrede in Bosnië behouden zal blijven wanneer de VN de missie uiteindelijk beëindigt. Deze missie is momenteel daarom nog geen succes te noemen. Ook in Cambodja, waar de uitgaven van internationale interventie opliepen tot 1.6 miljard dollar, is gebrek aan een collectieve identiteit en, mede hierdoor, een gebrek aan veiligheid nog steeds een probleem.⁸⁸ In Afghanistan, Irak en Somalië hebben de staatsvormingprojecten nog minder zekerheid opgeleverd.⁸⁹

Sommigen stellen zelfs dat het vrijwel niets heeft opgeleverd. Van alle burgeroorlogen sinds 1944 waarbij geen vredesmissies zijn ingezet, is er in 42 procent van de gevallen opnieuw geweld uitgebroken tussen dezelfde partijen. In het geval van burgeroorlogen waar wel vredesmissies zijn ingezet vond conflict opnieuw plaats in 39 procent van de gevallen.⁹⁰ Dit verschil is zeer gering, wat wijst op weinig effectiviteit. Als alleen wordt gekeken naar VN-operaties is het resultaat nog zorgwekkender. Vrede hield na vredesmissies onder leiding van de VN minder vaak stand dan wanneer zij niet aanwezig waren geweest. Er wordt hierbij

⁸⁵ Brahimi, L., “State-Building in Crisis and Post-Conflict Countries”, <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan026896.pdf>, 29 juni 2007, p. 2.

⁸⁶ Teran, *Paradoxical Operations*, p. 3.

⁸⁷ Fukuyama, F., “The Imperative of State-Building”, *Journal of Democracy* Vol. 15, 2 (2004) p.p. 17 – 31, p. 30.

⁸⁸ Nuruzzaman, M., “Revisiting the Category of Fragile and Failed States in International Relations”, p. 11.

⁸⁹ Berger, “From Nation-Building to State-Building”, p. 9.

⁹⁰ Fortna, V. P., “Does Peacekeeping Keep Peace? International Intervention and the Duration of Peace After Civil War”, *International Studies Quarterly* Vol. 48 (2004), p.p. 269 – 292, p. 271.

intussen geen rekening gehouden met de duur van de vrede die voorafging aan het heroptreden van conflict. Tevens wordt er geen rekening gehouden met de context van de verschillende burgeroorlogen en VN-operaties.

Ook de VN-operaties in Somalië van begin jaren negentig hebben niet geleid tot langdurig succes. Gebrek aan succes van de VN-operaties in Somalië schrijft Menkhaus toe aan het ontbreken van de noodzakelijke voorbereiding, informatievoorziening en planning voorafgaand aan de operaties. Effectieve internationale interventie is volgens Menkhaus afhankelijk van drie componenten, namelijk een nauwkeurige diagnose en begrip van de crisis, het uitwerken van een strategie en beleid om de crisis aan te pakken en effectieve uitvoering van deze strategie. Deze elementen zijn nooit tegelijkertijd aanwezig geweest tijdens vredes pogingen in Somalië, aldus Menkhaus.⁹¹

Lessons learned

Er is veel onderzoek gedaan naar wat er precies misging tijdens de verschillende staatsvorming operaties van de VN. Het concept van 'lessons learned' is erg populair in de vele literatuur die over staatsvorming en VN-interventies zijn gepubliceerd. De bedoeling hiervan is dat de lessen in toekomstige staatsvormingmissies kunnen worden toegepast en zo bijdragen aan een succesvol verloop van die missies. Kathleen Hawk trekt drieëntwintig lessen uit haar casestudies omtrent Bosnië, Somalië en Kosovo.⁹² Ook over Somalië in het bijzonder is veel gepubliceerd met het oog op geleerde lessen.⁹³ Dat de missie geen succes was staat over het algemeen niet ter discussie. Wat ter discussie staat is wat de redenen waren van dit falen en hoe dit in toekomstige missies voorkomen zou kunnen worden.

Vaak worden er uit deze lessen conclusies getrokken die betrekking hebben op het handelen van de Verenigde Naties in falende staten in de meest algemene zin. De prioriteit

⁹¹ Menkhaus, K., "Somalia, A Country in Peril, a Policy Nightmare", *ENOUGH Strategy Paper* (2008) p. 9.

⁹² Hawk, *Constructing The Stable State*, p. 108.

⁹³ Voorbeelden van literatuur dat zich in meer of mindere mate concentreert op het concept van 'lessons learned' betreffende de VN operaties in Somalië zijn: Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 148. Dobbins, J., e.a., *America's role in nation-building, from the Germany to Iraq* (Santa Monica 2003), p. 68. Allard, K., *Somalia Operations: Lessons Learned* (Honolulu 2002).

komt binnen veel van de literatuur te liggen bij de handelingen van de VN en niet bij de specifieke omstandigheden binnen de falende staten in kwestie. De conclusies die getrokken worden zijn hierdoor vaak te algemeen en gaan niet diep genoeg in op de onderliggende structurele problemen. Het aanwijzen van de fouten die de VN hebben gemaakt draagt weinig bij aan het discours omtrent falende staten. Wat belangrijk is aan het concept van geleerde lessen is het creëren van begrip voor de specifieke omstandigheden in de staten, de botsing tussen deze omstandigheden en de gebruikte vredesstrategieën en het voordragen van nieuwe strategieën die mogelijk beter aansluiten op de specifieke context van een falende staat.⁹⁴

Lakhdar Brahimi noemt twee veel voorkomende tekortkomingen van het handelen van de Verenigde Naties in falende staten die bijzonder schadelijk zijn voor het succes van de operaties. Ten eerste is er vaak te weinig kennis en begrip van de specifieke lokale en regionale omstandigheden. De tweede tekortkoming is de lage prioriteit die aan het opbouwen van nationale instituties wordt toegekend.⁹⁵ Door dergelijke algemene conclusies te trekken worden specifieke problemen en obstakels ontkend. Er kan vastgesteld worden dat er tijdens de UNOSOM II operatie in Somalië te weinig prioriteit werd toegekend aan het opbouwen van instituties, maar tegelijkertijd is dit een zeer lastige, of zelfs onmogelijke, taak wanneer er geen sprake is van veiligheid. Veel auteurs pleiten dan ook voor de prioriteit van veiligheid boven alle andere processen van staatsvorming. Dit standpunt kwam duidelijk naar voren in een artikel van *The Economist* dat stelde; "(...) but one simple lesson has to be learnt. Without providing security, no other attempt at nation-building is worth a damn."⁹⁶

Binnen het concept van staatsvorming wordt een staat op een technocratische manier benaderd. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen niet-westerse staten, voormalige koloniën, of de westerse wereld. Deze generalisering betekent dat de precieze historische en sociale context van de staten niet, of te weinig, in acht worden genomen.⁹⁷ Dit is problematisch, omdat het deze context is die in belangrijke mate bepaalt wat een falende staat nodig heeft. Dat elke falende staat een democratie nodig heeft, of een liberale economie, is een erg algemeen en

⁹⁴ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 243.

⁹⁵ Brahimi, L., "State-Building in Crisis and Post-Conflict Countries", p.2.

⁹⁶ *The Economist*, "The illusion of Empire Lite", 06-24-2006.

⁹⁷ Nuruzzaman, "Revisiting the Category of Fragile and Failed States in International Relations", p. 19.

breed streven. Zelf na stabilisatie is een democratisch model niet gemakkelijk te transplanteren naar een andere staat. In de woorden van Amitai Etzioni; “The Security First priority is not only essential for democratization to work, but also democracy must be phased in gradually and is best done by the people directly concerned”.⁹⁸ Eerst is stabilisering nodig en hoe deze stabiliteit bereikt wordt kan worden afgeleid uit de sociale en historische context van de staat in kwestie.

Voortdurend falen van een staat hoeft niet te betekenen dat een missie simpelweg tekort schoot, maar kan betekenen dat een bepaalde staat deze functionerende staatsinstituties nooit gekend heeft. In een dergelijke situatie is er dus niet zo zeer sprake van herstel, maar van creatie.⁹⁹ Er moet iets worden gecreëerd dat er eerder niet was. Dit is veel gecompliceerder, omdat de betreffende binnenlandse actoren niet bekend zijn met deze vorm van organisatie en zich waarschijnlijk dus minder snel zullen kunnen, of willen, aanpassen.

In toenemende mate spreken auteurs zich uit over de tekortkomingen van het ‘lessons learned’-concept. Zo benadrukt Michael Rear dat verschillende staatsvormingoperaties vaak niet te vergelijken zijn, doordat zij te maken krijgen met een compleet andere context.¹⁰⁰ Om te voorkomen dat geleerde lessen weinig praktische grondslag kennen moet de context waarin een interventie plaatsvindt begrepen worden.¹⁰¹ Het begrijpen van de context is niet slechts van belang om op een adequate manier lessen uit de gebeurtenissen te kunnen trekken, maar ook om te zorgen dat die gebeurtenissen zelf succesvol verlopen. Vaak ligt een belangrijk probleem van humanitaire interventies en staatsvorming bij het feit dat strategieën die tot verzoening en staatsopbouw moeten leiden niet aansluiten bij de realiteit op de grond.

Generalisering moet zoveel mogelijk voorkomen worden. Dit maakt casestudies belangrijk. Staatsvorming is geen exacte wetenschap. In de woorden van Lakhar Brahimi; “No two situations are alike, there is often need to navigate by sight, there are no quick fixes”.¹⁰²

⁹⁸ Etzioni, A., *Security First, For a Muscular, Moral Foreign Policy* (Orwigsburg 2007) p. 39.

⁹⁹ Yoo, “Fixing Failed States”, p. 113.

¹⁰⁰ Rear, M., *Intervention, Ethnic Conflict and State-Building in Iraq, A Paradigm for the Post-Colonial State* (New York 2008) p. 55.

¹⁰¹ Debiel, T. En Lambach, D., “How State-Building Strategies Miss Local Realities”, *Peace Review* Vol. 21, 1 (2009) p.p. 22 – 28, p. 22.

¹⁰² Brahimi, L., “State-Building in Crisis and Post-Conflict Countries”, p. 19.

Verschillende strategieën van staatsvorming.

Top-down en bottom-up.

De creatie of consolidering van staatsinstituties kan via verschillende processen nagestreefd worden. De aandacht gaat bij staatsvorming vaak uit naar centrale processen, waarbij de opbouw van centrale staatsinstituties prioriteit kent boven de ontwikkeling van decentrale staatsinstituties en niet-statelijke instituties.¹⁰³ Het idee dat het model van de moderne staat op alle staten toegepast moet kunnen worden wordt steeds vaker bekritiseerd.¹⁰⁴ De moderne staat wordt naar voren gebracht als een onvermijdelijke stap in de ontwikkeling van samenlevingen. Volgens Tobias Debiel is dit onterecht. Staatsvorming is niet de enige optie voor het scheppen van een sociaal-politieke orde, aldus Debiel.¹⁰⁵ Eerder in deze verhandeling is het standpunt van Maria Brons besproken met betrekking tot verspreide soevereiniteit binnen een staat. Meerdere vormen van autoriteit bestaan in veel staten naast elkaar. Dit maakt een decentrale vorm van staatsvorming een goed alternatief voor centrale staatsvorming.¹⁰⁶

Centrale overheden in falende staten hebben vaak weinig tot geen grip op bepaalde regio's en bevolkingsgroepen. Ook in Kabul is dit probleem zichtbaar. De Afghaanse centrale overheid heeft weinig grip en legitimiteit buiten de hoofdstad.¹⁰⁷ Overheden in zwakke staten hebben vaak moeite met het efficiënt verspreiden van goederen en diensten. Dit heeft een negatief effect op de economie, welvaart en legitimiteit van de staat.

De concentratie op het consolideren of creëren van een centralistische staat zorgde ervoor dat de meeste staatsvormingsprocessen in de jaren negentig *top-down* benaderingen hanteerden. Deze centralistische top-down benadering wordt vaak geassocieerd met de tweede VN-operatie in Somalië, UNOSOM II. De operatie was centralistisch in dat het een oplossing

¹⁰³ Fukuyama, "The Imperative of State-Building", p. 17.

¹⁰⁴ Herbst, J. I., "A New Approach to Sovereignty in Africa", SAIS Review Vol. 21, 1 (2001) p.p. 219 – 223, p. 221 en 222.

¹⁰⁵ Debiel, "Local State-Building in Afghanistan and Somaliland", p. 39.

¹⁰⁶ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 280.

¹⁰⁷ Brinkerhoff en Johnson, "Decentralized Local Governance In Fragile States, Learning From Iraq", p. 7.

zocht voor Somalië in het geheel.¹⁰⁸ Het was een top-down operatie, omdat het de nadruk legde op de leiders van de concurrerende facties, oftewel de warlords. De operatie hechtte minder waarde aan samenwerking met de burgerbevolking en de traditionele stamleiders bij het creëren van een politieke orde.¹⁰⁹ Top-down benaderingen omvatten vooral traditionele diplomatieke methodes waarbij de nadruk ligt op onderhandelingen met de machthebbers van het moment. Autoriteit wordt als het ware van bovenaf opgeëist.¹¹⁰

Steeds vaker benadrukken academici het belang van de betrokkenheid van de lokale bevolking bij staatsvormingprocessen.¹¹¹ Het belang hiervan wordt verwoord met de Engelse term ‘*local ownership*’,¹¹² in deze scriptie zal deze term vertaald worden naar ‘lokale betrokkenheid’. Als lokale actoren niet betrokken worden ontstaat er een legitimiteitsprobleem. Dan blijven machthebbers afhankelijk van buitenlandse steun om de ontevreden bevolking te kunnen blijven onderdrukken.¹¹³ *Bottom-up* benaderingen plaatsen de samenleving in het centrum van de politieke orde.¹¹⁴ Belangrijk bij een bottom-up benadering van staatsvorming is dat de effectiviteit van staatsinstituties op lokaal niveau wordt aangepakt en dat er daarnaast aandacht is voor niet-statelijke instituties die een rol spelen in de samenleving.

De kwaliteit van interactie tussen deze beide sferen is fundamenteel voor het creëren van een stabiele en effectieve staat.¹¹⁵ Deze hybride vorm van staatsvorming sluit goed aan bij postkoloniale staten die te maken hebben met neopatrimonialistische autoriteitsstructuren.¹¹⁶ De combinatie van statelijke instituties met traditionele niet-statelijke organisatiestructuren sluit aan bij de aanwezigheid van zowel rationeel-legalistische en patrimoniale autoriteitsvormen.¹¹⁷

Een gedecentraliseerde aanpak van staatsvorming kan verschillende vormen aannemen. Zo kan er gestreefd worden naar een gedecentraliseerde eenheidsstaat of naar een federatie.

¹⁰⁸ Bøås, M. en Rotwitt, N., “Remaking the Somali state: a renewed building-block approach”, Norwegian Peacebuilding Centre September 2010, p. 3.

¹⁰⁹ Hansen, “Warlords and Peace Strategies: The Case of Somalia”, p. 62.

¹¹⁰ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 45.

¹¹¹ Debiel en Lambach “How State-Building Strategies Miss Local Realities”, p. 25.

¹¹² Chesterman, S., e.a., “Making States Work, From State Failure to State-Building”, *International Peace Academy* (2004) p. 4.

¹¹³ Myerson, R. B., *Rethinking the Fundamentals of State-Building* (Chicago 2011) p. 7.

¹¹⁴ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 39.

¹¹⁵ Clements, K. P., “Internal Dynamics and External Interventions”, *Peace Review* Vol. 21, 1 (2009) p.p. 1 – 12, p. 4.

¹¹⁶ Debiel en Lambach “How State-Building Strategies Miss Local Realities”, p. 25.

¹¹⁷ Clements, “Internal Dynamics and External Interventions”, p. 4.

Onderscheid tussen beide wordt vanzelfsprekend bepaald door de mate van autonomie die de verschillende regio's krijgen toegewezen van de centrale staat.¹¹⁸

Centraal en decentraal.

Binnen falende staten is geen sprake van een machtsvacuüm.¹¹⁹ Politieke macht wordt in falende staten door niet-statelijke actoren uitgeoefend. De bevolking blijft zoeken naar organisatievormen die veiligheid kunnen garanderen. Traditionele autoriteitstructuren worden belangrijker bij het uiteenvallen van de centrale structuur. Deze traditionele verbanden nemen in dit geval de beschermende taak van de staat op zich en geven de bevolking een gevoel van veiligheid.¹²⁰ Samenlevingen die niet langer kunnen vertrouwen op een effectieve statelijke autoriteit zoeken consequent naar andere vormen van organisatie die de kernfuncties van de staat kunnen vervangen. De belangrijkste kernfunctie van de staat is, zoals eerder al besproken, het creëren van veiligheid.¹²¹

Samenlevingen in falende staten raken gedecentraliseerd, doordat zij hun toevlucht zoeken in meer decentrale en lokale niet-statelijke instituties. Dit betekent dat er op lokaal niveau instituties in stand worden gehouden of worden gecreëerd, terwijl veel van de centrale instituties desintegreren. Steeds vaker wordt door academici en beleidsmakers benadrukt dat op lokaal niveau mogelijkheden liggen voor effectieve staatsvorming, er kan ergens op voortgebouwd worden. Nog een belangrijk argument voor decentralisatie dat vaak wordt genoemd is dat lokale instituties vaak representatiever zijn voor de bevolking in die omgeving en hierdoor meer legitimiteit genieten.¹²²

Het creëren van een legitieme centrale staat wordt bemoeilijkt, doordat de bevolking van falende staten vaak slechte ervaringen heeft met centrale staten en de terugkomst ervan niet

¹¹⁸ Verenigde Naties, "Federalism and Decentralization Options for Somalia", Conferentie Rapport 27 – 29 november 2008, p. 3.

¹¹⁹ Chesterman, "Making States Work, From State Failure to State-Building", p. i.

¹²⁰ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 193.

¹²¹ Menkhaus, K. J., "Governance without Government in Somalia, Spoilers, State Building and the Politics of Coping", *International Security* Vol. 31, 3 (2006/2007) p.p. 74 – 106, p. 75.

¹²² Bøås en Rotwitt, "Remaking the Somali state: a renewed building-block approach", p. 2.

verwelkomt.¹²³ Het herstel van de staat wordt door veel Somaliërs gezien als een zero-sum game, een alles-of-niets situatie, waarin winnaars en verliezers worden gecreëerd in een strijd waarbij veel op het spel staat.¹²⁴ Groepen die de controle krijgen over de centrale overheid zullen de economische middelen van de staat voor eigen doelen gebruiken en inzetten tegen hun tegenstanders. Het is deze extreem competitieve machtsdynamiek die falende staten vaak opnieuw destabiliseert. De ervaring die Somaliërs hebben met gecentraliseerde autoriteit is dat het conflict stimuleert in plaats van bijdraagt aan het sluiten van compromissen.¹²⁵ Het standpunt dat deze slechte ervaringen een centralistische staat onmogelijk maken kan als een deterministisch standpunt worden afgedaan, omdat slechte ervaringen niet uitsluiten dat nieuwe pogingen kunnen worden ondernomen die succesvol zijn. Een voorbeeld hiervan is Somaliland, waar een centrale staatsstructuur heeft bijgedragen aan stabiliteit en veiligheid.¹²⁶

Een reden om voor een centrale staat te pleiten is het feit dat de macht veel meer geconcentreerd zal zijn. Dit betekent dat de regering in staat wordt gesteld om een effectief en krachtig beleid te voeren. Volgens voorstanders van een centrale oplossing zal centralisatie van de staat bijdragen aan een sterk economisch en buitenlands beleid.¹²⁷ Dit betekent echter ook dat de risico's groot zijn. Deze macht kan in de verkeerde handen vallen. Decentrale staatsvorming is beperkt in omvang en hierdoor is ook de inzet beperkt. Mocht er conflict uitbreken dan is er een grote kans dat dit beperkt blijft in schaal. Het feit dat er minder op het spel staat bij decentrale staatsvorming maakt verzoening ook gemakkelijker.¹²⁸ Er zijn echter ook voorstanders van een centrale aanpak die het argument omdraaien en stellen dat kleine en lokale administraties juist kwetsbaar zijn voor onrepresentatieve factieleiders.¹²⁹

Het is lastig een balans te vinden tussen centrale en decentrale componenten van staatsvorming.¹³⁰ Een federale structuur zou een balans kunnen creëren tussen centrale en

¹²³ Doornbos, M., "Somalia: Alternative Scenarios For Political Reconstruction", *African Affairs* Vol. 101 (2002) p.p. 93 – 107, p. 100.

¹²⁴ Menkhaus, K., "Somalia: State Collapse and the Threat of Terrorism", Adelphi Paper, (Oxford 2003) p. 48.

¹²⁵ Menkhaus, "Somalia: State Collapse and the Threat of Terrorism", p. 48.

¹²⁶ Hansen, "Warlords and Peace Strategies: The Case of Somalia", p. 68.

¹²⁷ The United Nations, "Federalism and Decentralization Options for Somalia", Conference Report 27 – 29 november 2008, p. 3.

¹²⁸ Bøås en Rotwitt, "Remaking the Somali state: a renewed building-block approach", p. 2.

¹²⁹ Idem, p. 3.

¹³⁰ Chesterman, "Making States Work, From State Failure to State-Building", p. 5.

decentrale componenten. De kans is aanwezig dat een federale structuur weerstand vanuit de bevolking oproept, aangezien dit de macht van lokale stamleiders zou kunnen consolideren.¹³¹ Verder is een federaal systeem vaak een dure organisatievorm. Door de hoge mate van autonomie komt er meer geld bij de lokale overheden terecht en minder bij de federale overheid. Nog een potentiële reden voor weerstand zou de angst van afscheiding van federale subregio's zijn. Het is mogelijk dat een federatie fragmentatie binnen de staat en samenleving zal versterken.¹³²

Tijdens een VN-conferentie over de mogelijkheden van decentrale en federalistische staatsvorming in Somalië pleitte Omar Salad, politiek adviseur voor Mohamed Aidid, voor een gedecentraliseerde eenheidsstaat. Binnen deze eenheidsstaat zouden de regio's of provincies beschikken over substantiële autonomie. Hij sprak zich uit tegen federalisme. Zijn standpunt ondersteunde hij met de argumentatie dat Somalië een homogene staat is en een eenheidsstaat zou zorgen voor het herstel van een sterke centrale overheid.¹³³

Maria Brons gaat in tegen deze bewering. Zij zegt dat Somalië lange tijd is omschreven als een homogene samenleving met eenzelfde taal, religie en traditie, gebaseerd op de traditionele Somalische pastorale politieke orde. Bevolkingsgroepen die niet aan deze omschrijving voldeden werden bestempeld als minderheidsgroepen en als onechte Somaliërs.¹³⁴ Dit geldt onder andere voor de Somalische *Sab* populatie, gesettelde Somaliërs met een meer Afrikaanse uiterlijk dan hun nomadische, *Samale*, tegenhangers. De Sab bevolking ondervindt last van deze geïdealiseerde Somalische identiteit.¹³⁵ De omvangrijke Sab populatie wordt compleet vergeten door sommige academici en beleidsmakers die deze visie van idealistische homogeniteit omarmen. Zo schreef Robert Baumann; "(...) Somalia's postcolonial borders enclose only a single ethnic group, the Samaal."¹³⁶

De federalistische visie wordt verwoord door een vertegenwoordiger van Puntland, die zich uitspreekt tegen een centralistische staat.

¹³¹ Ibidem.

¹³² The United Nations, "Federalism and Decentralization Options for Somalia", p. 3.

¹³³ Ibidem.

¹³⁴ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 94.

¹³⁵ Lewis, I. M., *The Modern History of Somaliland, From Nation to State* (Londen 1965) p. 6 en 7.

¹³⁶ Baumann, R. F. en Yates, L. A., "My Clan Against the World", *US and Coalition Forces in Somalia 1992 – 1994* (Leavenworth 2003) p. 9.

“We believe, however, that Somalia shall never return to the unitary system of government and that every future political arrangement will focus on a power-sharing formula between a weaker central government and stronger autonomous regional states. Thus, the future Somali Central Government will be formed on the basis of power-sharing between the would-be formed regional states”.¹³⁷

Puntland wil wel de eenheid binnen Somalië beschermen en is tegen afscheiding, maar blijft terughoudend tegenover het idee van een sterke staat. De beste weg is volgens de leiders van Puntland een federatie met veel autonomie voor de deelstaten.¹³⁸ Deze afkeer tegenover een sterke centrale staat heeft veel te maken met de slechte ervaringen die de Somalische bevolking heeft met een centrale staat. Meer hierover volgt in de volgende paragraaf. Hierin wordt dieper ingegaan op Somalië als staat en als samenleving.

De context van een falende staat: Somalië.

De structuur van de samenleving.

Somalië bevindt zich in het meest oostelijke deel van het Afrikaanse continent, ook wel bekend als de Hoorn van Afrika. Het grenst aan de Golf van Aden en de Indische Oceaan. Somalië grenst aan Kenia, Ethiopië en Djibouti. Deze buurlanden beschikken over een aantal regio's die grotendeels door Somaliërs bevolkt worden. De kustlijn van Somalië beslaat meer dan 3000 kilometer en is, op de kustlijn van het eiland Madagascar na, de langste kustlijn van Afrika.

Het landschap van Somalië wordt gedomineerd door savannegebied en door een droog tot semi-droog klimaat. Het geografische patroon van dorre vlaktes, afgewisseld door kustduinen verspreidt zich over zowel Noord-Somalië als Zuid-Somalië. Het grootste verschil tussen Noord en Zuid wordt veroorzaakt door de aanwezigheid van twee grote rivieren, de

¹³⁷ Hansen, “Warlords and Peace Strategies: The Case of Somalia”, p. 60.

¹³⁸ Hoehne, M van., “Mimesis and Mimicry in Dynamics of State and Identity Formation in Northern Somalia”, *Africa* 79 (2009) 2, p.p. 252-281, p. 252.

Sabelle en de Juba.¹³⁹ Dit gebied wordt voornamelijk bezet door gesettelde boeren en halfnomaden.¹⁴⁰

Deze boeren en halfnomaden wijken af van de meerderheid van Somalië. Somalië is namelijk het enige land in Afrika waarin de meerderheid van de bevolking een nomadisch bestaan leidt. 65 procent van de Somalische bevolking kan onder deze groep geschaard worden en is afhankelijk van de vee export.¹⁴¹ Het verschil tussen de nomaden en de gesettelde bevolking komt overeen met een interne culturele verdeling. De nomaden spreken een ander dialect van de Somalische taal, bekend als *Af-Maymay*.¹⁴² Er wordt verschillend gedacht over de oorsprong van de Somalische bevolking. Vaak wordt beweerd dat de pastorale stammen afstammen van de voorouder Samale, terwijl de agrarische stammen, de *Digil* en de *Mirifle*, zouden afstammen van Sab.¹⁴³ De Samale beweren vaak de originele Somaliër te zijn. Hun Sab tegenhangers hebben meer Afrikaanse gelaatstreken dan hen en zouden hierdoor onechte Somaliërs en dus inferieur zijn.¹⁴⁴

Somaliërs kennen een lange traditie van handelsconnecties met Arabische handelaren en werden al vroeg tot de Islam bekeerd.¹⁴⁵ Een groot gedeelte van de Somaliërs, 99 procent, schaart zich onder de *Sunni* tak van de Islam. Religie is om deze reden een van de verenigende factoren binnen de Somalische samenleving.¹⁴⁶

Het stammensysteem.

Het stammensysteem van Somalië is de voornaamste organisatievorm van Somalië geweest tijdens de prekoloniale tijd. Ook tijdens de koloniale en postkoloniale periode bleef het stammensysteem van groot belang.¹⁴⁷ Het stammensysteem is patrilineair, dit betekent dat

¹³⁹ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 74.

¹⁴⁰ Lewis, I. M., *Understanding Somalia and Somaliland, A guide to cultural history and social institutions* (New York 2008) p. 3.

¹⁴¹ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 49.

¹⁴² Lewis, *Understanding Somalia and Somaliland*, p. 3.

¹⁴³ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 90.

¹⁴⁴ Idem, p. 94 en 95.

¹⁴⁵ Lewis, *Understanding Somalia and Somaliland*, p. 1.

¹⁴⁶ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 96.

¹⁴⁷ Idem, p. 98.

verwantschap met een stam van vader op zoon wordt doorgegeven.¹⁴⁸ De eerder besproken Samale en Sab stammen zijn de twee overkoepelende stamlijnen. Hier stammen de zes voornaamste stammen in Somalië vanaf. Voor een overzicht van de stammenverdeling binnen Somalië, zie bijlage 1 op pagina 66. De voornaamste stammen zijn de *Hawiye*, *Isaq*, *Dir*, *Darod* en de *Rahanweyn* en *Digil*. De laatste twee zijn afgeleid van de Sab stam, terwijl de eerste vier tot de nomadische Samale behoren.¹⁴⁹ Binnen deze stammen bevinden zich nog vele substammen, waarmee Somaliërs zich traditioneel eerder identificeren dan met de overkoepelende Stamfamilies.¹⁵⁰

Somaliërs identificeren zich eerst met uitgebreide familieverbanden, en deze loyaliteit strekt zich uit via contractuele verdragen (*heer*). Deze *heer* bepalen de verhoudingen met de bloedgeld-betalende groep, *diya*. Deze groep, de *diya*, hebben de taak om wraak te ondernemen mocht dit nodig zijn, deze taak valt op een kleine verwante groep die deze verplichting is aangegaan.¹⁵¹ Deze *diya* groepen vormen het middel waarmee leden van een bepaalde verwantschap zichzelf trachten te beschermen. De *diya* groepen vormen de basis waarlangs primaire politieke scheidslijnen optreden binnen de samenleving. Conflict binnen het stammensysteem treedt voornamelijk op tussen *diya* groepen van verschillende stammen.¹⁵²

Somaliërs leefden tot kolonisatie, rond 1860, in een staatloze staat. Er bestond geen formeel centraal bestuursorgaan.¹⁵³ De Somalische bevolking heeft in deze periode nooit een verenigde politieke autoriteit gecreëerd en kende geen concept van politieke orde die breder was dan verwantschap en stamverbanden.¹⁵⁴ Dit betekent niet dat er geen sprake was van politieke instituties. Politieke autoriteit werd via niet-statelijke instituties uitgeoefend. Het stammensysteem bestuurde aspecten van het culturele, sociale en politieke leven van de Somalische samenleving. Het verzorgde fysieke en economische veiligheid.¹⁵⁵

¹⁴⁸ Hansen, "Warlords and Peace Strategies: The Case of Somalia", p. 57.

¹⁴⁹ Duyvesteyn, I., *Clausewitz and African War, Politics and strategy in Liberia and Somalia* (New York 2005) p. 39.

¹⁵⁰ Hansen, "Warlords and Peace Strategies: The Case of Somalia", p. 57.

¹⁵¹ Lewis, *Understanding Somalia and Somaliland*, p. 50.

¹⁵² Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 110.

¹⁵³ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 18.

¹⁵⁴ Lewis, I. M., *Blood and Bone, the call of kinship in Somali society* (Lawrenceville 1994) p. 179.

¹⁵⁵ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 54.

De leider van een stam of substam is de *primus inter pares* binnen de groep. Er zijn verschillende titels voor deze leiders afhankelijk van de regio, voorbeelden zijn *Ugaz*, *Sultan* en *Malaq*.¹⁵⁶ De sultan is vooral belangrijk om zijn symbolische functie, en draagt het idee van solidariteit binnen de stam uit. De positie van de traditionele leider is echter zwak, omdat hij rekening moet houden met de meningen binnen zijn stam en de resultaten van traditionele raden.¹⁵⁷ Op elk niveau van politieke scheidslijnen geldt dat beleid binnen de stamstructuur wordt gemaakt door de stamoudsten. De stamhoofden daarentegen hebben weinig institutionele autoriteit.¹⁵⁸ Binnen de stam is de voornaamste functie van de sultan het aansturen van de algemene welvaart binnen de stam.¹⁵⁹

Geschillen tussen stammen kunnen optreden op de hoogste niveau's van het stammensysteem, bijvoorbeeld tussen Isaq en Darod. Meer frequent zijn echter conflicten tussen de verschillende substammen. De meeste conflicten leiden tot een bijeenkomst van de stamoudsten, oftewel een *shir* raad. Deze raad komt bijeen om interne en externe conflicten op te lossen en te beslissen over strafbepalingen.¹⁶⁰ Strafbepalingen richten zich vooral op het tegemoetkomen van de slachtoffers in plaats van het afstraffen van de daders.¹⁶¹ Deze *shir* is het fundamentele bestuursinstituut binnen het stammensysteem. Het kent echter geen formele constitutie, vaste posities of een vaste tijd en plaats van samenkomen.¹⁶²

Vaak worden de *sharia* wetten van de Islam vermengt met de seculiere *heer* wetten. Sharia speelt een secundaire rol binnen de Somalische samenleving en het seculiere stammensysteem bekleedt de primaire rol.¹⁶³ Dit onderscheid tussen seculiere en religieuze activiteiten blijkt ook uit de verschillende termen *wadaad*, man van religie, en *waranleh*, krijger.¹⁶⁴ De scheiding tussen secundaire functies en religieuze aspecten blijkt ook uit de rol die

¹⁵⁶ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 111.

¹⁵⁷ Hansen, "Warlords and Peace Strategies: The Case of Somalia", p. 57 en 58.

¹⁵⁸ Lewis, *Blood and Bone*, p. 22.

¹⁵⁹ Hansen, "Warlords and Peace Strategies: The Case of Somalia", p. 58.

¹⁶⁰ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 111.

¹⁶¹ Ford, R., e.a., "Somalia after state collapse: Chaos or improvement?", *Journal of Economic Behaviour and Organization* Vol. 67 (2008), p. 657 - 670, p. 666.

¹⁶² Lewis, I. M., *A Pastoral Democracy, A Study of Pastoralism and Politics among the Northern Somali of the Horn of Africa* (Hamburg 1999) p. 198.

¹⁶³ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p.55.

¹⁶⁴ Lewis, *A Pastoral Democracy*, p. 213.

religieuze leiders, de *sheikhs* en *wadaads*, bekleeden binnen shirs waarin politiek wordt besproken. Hun rol concentreert zich voornamelijk op het openingsgebed en het zegenen van de uiteindelijke beslissingen.¹⁶⁵

De koloniale staat.

Tijdens de tweede kolonisatiegolf werden grote delen van Afrika en Azië opgedeeld onder de koloniale machten. Autoriteit over de Somaliërs werd verdeeld over vijf politieke entiteiten. Groot-Brittannië was de eerste koloniale macht die een protectoraat oprichtte in Somalië. Britse autoriteiten tekenden rond 1885 commerciële verdragen met Somalische stamhoofden in het noorden van Somalië, wat de basis legde voor de vorming van Brits Somaliland.¹⁶⁶ Ook Frankrijk raakte geïnteresseerd in Somalië en stichtte hier een protectoraat ten noorden van Brits Somaliland. In 1888 sloten de Franse en Britse autoriteiten een overeenkomst die de grenzen tussen de beide protectoraten vastlegde.¹⁶⁷ Het Franse protectoraat is de moderne onafhankelijke staat Djibouti.

Ook Ethiopië maakte aanspraak op grote delen van Somalisch grondgebied.¹⁶⁸ Als gevolg hiervan werd een overeenkomst getekend tussen Groot-Brittannië en Ethiopië waarin westelijk Somaliland, de Ogaden regio, aan Ethiopië werd overgedragen.¹⁶⁹ De laatste koloniale actor in Somalië was Italië, die het tweede deel van het huidige Somalië koloniseerde. In 1893 riep Italië het zuidelijke deel van huidig Somalië uit tot Italiaans Somaliland.¹⁷⁰

Koloniale overheersing heeft op verschillende manieren invloed gehad op de Somalische bevolking. Italië en Groot-Brittannië bestuurden hun koloniën ieder op eigen wijze. Dit droeg bij aan fragmentatie tussen de twee gebieden. Zo hadden de noordelijke en zuidelijke regio's andere ervaringen opgedaan en kregen zij te maken met verschillende administratieve

¹⁶⁵ Idem, p. 198.

¹⁶⁶ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 65.

¹⁶⁷ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 132.

¹⁶⁸ Idem, p. 132.

¹⁶⁹ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 67.

¹⁷⁰ Idem, p. 67.

structuren, talen en politieke normen.¹⁷¹ Een ander aspect dat de scheiding tussen Noord- en Zuid-Somalië versterkte was de Tweede Wereldoorlog. Vanaf het aantreden van Mussolini in 1923 werd de Italiaanse controle, en voornamelijk de militaire controle, over Somalië aanzienlijk uitgebreid. Een koloniaal leger werd opgezet, waarmee Italië in 1935 Ethiopië binnenviel. Ook bezette het koloniale Italiaanse leger gedurende korte tijd Brits Somaliland, waar zij in 1941 verslagen werden door Britse troepen.¹⁷² Deze strijd tussen verschillende Somalische groeperingen zorgde voor fragmentatie en vijandigheid tussen Noord- en Zuid-Somalië.¹⁷³

De toekenning van de Ogaden regio aan Ethiopië noemt Doornbos een van de meest problematische voorbeelden van koloniale opdeling.¹⁷⁴ Het creëerde vijandigheid met het buurland Ethiopië en resulteerde in de jaren zeventig in de Ogaden Oorlog tussen Somalië en Ethiopië.¹⁷⁵ Als reactie op de extern opgelegde staatsinstituties en door de groeiende vijandigheid jegens Ethiopië namen nationalistische gevoelens onder de Somalische bevolking toe.¹⁷⁶ Ondanks het ontbreken van een verenigde politieke entiteit was er sprake van een sterk gevoel van cultureel nationalisme onder de Somaliërs.¹⁷⁷ Dit nationalisme kwam duidelijk naar voren tijdens antikoloniaal verzet. In 1899 riep Sayyed Mohammed alle jonge Somalische mannen, onafhankelijk van afstamming, op deel te nemen aan zijn leger. Hij maakte aanspraak op de verbondenheid van de Somalische stammen door te verwijzen naar religie. Het doel van de opstand was het terugdringen van de Ethiopische machtextensie in Somalië. Vervolgens verklaarde Sayyed de Britse kolonialisten de oorlog, maar werd door de Britse troepen verslagen.¹⁷⁸

Dit groeiende nationalisme betekende echter niet dat de sociale fragmentatie in de Somalische samenleving afnam. Volgens Maria Brons werden daarentegen nieuwe lagen van

¹⁷¹ Hawk, *Constructing the Stable State*, p. 32.

¹⁷² Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 142.

¹⁷³ Idem, p. 156.

¹⁷⁴ Doornbos, M., "Section Eight: Horn Of Africa Context – The Other Somalis", in: Adam, H. M. en Ford, R., *Mending Rips in the Sky, Options for Somali Communities in the 21st Century* (New York 1997) p. 487.

¹⁷⁵ Hagmann, T., "Beyond clannishness and colonialism: understanding political disorder in Ethiopia's Somali region, 1991 – 2004", *Journal of Modern African Studies* Vol. 43, 4 (2005) p.p. 509 – 536, p. 512.

¹⁷⁶ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 156.

¹⁷⁷ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 70.

¹⁷⁸ Idem, p. 71.

fragmentatie toegevoegd aan de samenleving.¹⁷⁹ De reden dat het verzet van Sayyed faalde was ten eerste dat hij veel aanspraak bleef maken op stamverbanden. Ook gebruikte hij religie als een verenigend element in zijn beweging, maar zijn beleid bleef gericht op stamverbanden en bleef hierdoor gefragmenteerd.¹⁸⁰ Tevens was religieus fanatisme niet diep geworteld in de Somalische samenleving en sprak hierdoor slechts weinig Somaliërs aan.¹⁸¹

Tijdens de periode van het kolonialisme was er nog amper sprake van nationalistische aspiraties of publieke belangen. Een voorbeeld van het belang dat de Somalische bevolking bleef hechten aan stamverbanden en regionale organisatie is het gesprek tussen een commissielid en de president van een politieke partij in het zuiden van Somalië in 1959:

“I have only interest in the Dighil Mirifle.” The second question was whether “he is not concerned about the trusteeship of Somaliland”, and his answer to this enquiry was; “when we asked for the trusteeship, we only meant for the country where Dighil Mirifle live, not the rest of the country. We do not mean the rest of Somalia”.¹⁸²

Na 1940 kwamen verschillende politieke partijen op in Somalië, maar zij richtten zich voornamelijk op het bevorderen van de belangen van specifieke stamlijnen in plaats van op nationale doelstellingen. Volgens Abdullah Mohamoud was er sprake van een overwinning van de fragmenterende krachten over de eenheidskrachten binnen Somalië, oftewel een ‘victory of private over public pursuit’.¹⁸³

De postkoloniale staat en de Koude Oorlog.

Het dekolonisatie proces was compleet toen Brits Somaliland op 26 juni 1960 onafhankelijk werd verklaard en vijf dagen later het VN-trustschap over het voormalige Italiaanse Somaliland werd beëindigd. Noord- en Zuid Somalië werden verenigd in de onafhankelijke Republiek van

¹⁷⁹ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 156.

¹⁸⁰ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 140.

¹⁸¹ Idem, p. 141.

¹⁸² Geciteerd in: Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 76.

¹⁸³ Idem, p. 78.

Somalië.¹⁸⁴ De constitutie liet geen ruimte voor regionale verschillen en federale of decentrale modellen werden niet serieus overwogen, ook al hadden deze staatsvormen de realiteit beter weergegeven.¹⁸⁵ In 1961 werd een referendum gehouden voor goedkeuring van de constitutie. Het Noorden stemde grotendeels tegen de constitutie, maar deze werd evengoed aangenomen.¹⁸⁶ Het democratische partijensysteem die deze constitutie tot stand bracht ging niet lang mee. In 1969 pleegde Generaal Siad Barre een coup d'état en regeerde volgens de ideologie van wetenschappelijk socialisme. In werkelijkheid bleek zijn regime een dictatuur.¹⁸⁷

De Republiek had direct te kampen met een aantal belangrijke problemen. De nieuwe onafhankelijke staat bezat weinig bronnen van inkomsten. De binnenlandse economie was onvoldoende efficiënt om de kosten van een moderne centrale staat te kunnen ondersteunen, en om de staat op een effectieve manier te laten functioneren.¹⁸⁸ Hierdoor was Somalië vanaf het begin afhankelijk van Britse en Italiaanse subsidies en buitenlandse leningen.¹⁸⁹ Ook waren onenigheden tussen de noordelijke en zuidelijke parlementen betreffende eenwordingsprocedures niet opgelost. Het Noorden had het gevoel onvoldoende betrokken te zijn geweest bij het proces.

'Nearly all the preparatory work had been accomplished in the South, in negotiation with Italian officials, before the British agreed to grant independence to their protectorate in conjunction with Italian Somalia's schedule. Thus, Northern politicians only could make marginal effects on the constitutional draft, and there was considerable resentment in the North that the South had defined the political agenda.'¹⁹⁰

Toen Somalië onafhankelijk werd in 1960 bestond er geen nationaal identiteit. Verschillende monetaire systemen, talen en overheidsstijlen maakte centraal regeren moeilijk. Loyaliteit aan stamformaties werd door de meeste Somaliërs belangrijker geacht dan trouw aan

¹⁸⁴ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 157.

¹⁸⁵ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 161.

¹⁸⁶ Fox, M., *Political Culture in Somalia, Tracing Paths to Peace and Conflict* (Uppsala 2000) p. 143.

¹⁸⁷ Duyvesteyn, *Clausewitz and African War*, p. 39.

¹⁸⁸ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 83.

¹⁸⁹ Fitzgerald, *Somalia: issues, history, and bibliography*, p. 22.

¹⁹⁰ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 161.

de nationale overheid.¹⁹¹ Onderlinge strijd brak uit tussen de Somaliërs, waarin stamverbanden werden gebruikt om de bevolking te mobiliseren. Leden van bepaalde stammen konden dankzij afstamming toegang krijgen tot de publieke staatsmiddelen en zichzelf verrijken.¹⁹² Corruptie verarmde de Somalische staat en Somalië kreeg de bijnaam “graveyard of foreign aid”.¹⁹³ Politiek werd een middel tot particuliere zelfverrijking op basis van publieke patronage, gestimuleerd door aanzienlijke geldstromen vanuit het buitenland.

“The democratic parliamentary process (...) had been turned into a sordid Marketplace where deputies traded their votes for personal rewards with scant regard for the interests of their constituents.”¹⁹⁴

De enorme geldstromen die Somalië binnenkwamen waren het gevolg van de Koude Oorlog. Het geld werd amper geïnvesteerd in ontwikkelingsprojecten die de binnenlandse economische productie van Somalië op lange termijn zouden stimuleren.¹⁹⁵ Veel van de fondsen gingen daarentegen naar de opbouw van een Somalische militaire macht. Dankzij Sovjetsteun werd de Somalische militaire macht van 4000 manschappen in 1960 uitgebreid naar 12000 in 1970. Somalië gaf van alle Afrikaanse landen relatief het meeste geld uit aan defensie.¹⁹⁶

“The Cold War has strongly interfered with the process of decolonization in the region and has, to a large extent, redirected the focus of the governments from a developmental to a strictly military orientation, leading to economic stagnation, internal political imbalances between military and civilians, and civil and regional wars.”¹⁹⁷

¹⁹¹ Ford, “Somalia after state collapse: Chaos or improvement?”, p. 658.

¹⁹² Geschekter, C., “The Search for Peaceful Development in a Century of War: Global Restraints on 20th Century Somali Socio-Economic Development”, in: Janzen, J., *What are Somalia's Development Perspectives? Science between Resignation and Hope?* (Berlijn 2001) p.p. 9 – 34, p. 18.

¹⁹³ Geschekter, C., “The Search for Peaceful Development in a Century of War”, p. 18.

¹⁹⁴ Lewis, I. M., “The Politics of the 1969 Somali Coup”, *Journal of Modern African Studies* Vol. 10, 3 (1972), p.p. 383 – 408, p. 399.

¹⁹⁵ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 88.

¹⁹⁶ Idem, p. 110.

¹⁹⁷ Marte, L. F., *Political Cycles in International Relations, The Cold War and Africa 1945 – 1990* (Amsterdam 1994) p. 267.

Militarisering en de Ogaden Oorlog.

Deze militaire opbouw werd gestimuleerd met het oog op het Pan-Somalische ideaal. Volgens dit ideaal was de Somalische natie gefragmenteerd doordat grote groepen Somaliërs in regio's buiten de staat leefden, zoals in de Ogaden regio in Ethiopië, Djibouti en in Kenia. De Somalische identiteit was incompleet tenzij vereniging van alle Somaliërs bereikt zou worden. Deze Pan-Somalische aspiraties moesten ervoor zorgen dat de Somalische bevolking zich achter de overheid zou scharen, en de politieke elite hoopte dat decentrale organisatiestructuren hierdoor minder belangrijk zouden worden ten opzichte van de centrale staat.¹⁹⁸

Barre trachtte de stamloyaliteiten uit de politiek en samenleving te bannen. Dit was althans zijn ideologie.¹⁹⁹ Er werd echter nooit een oprechte poging gedaan tot het uitbannen van het stammensysteem.²⁰⁰ Barre maakte ook grootschalig gebruik van stamverbanden en patronage om zichzelf te verzekeren van loyaliteit. Hij verkleinde de machtsbasis om hem heen steeds verder tot hij slechts afhankelijk was van leden van de Darod subclans die direct aan hem verwant waren.²⁰¹ De Ogaden Oorlog en de nasleep van het conflict versterkte de afhankelijkheid van het Barre regime van autocratische overheersing en discriminerende patronage- en stampolitiek.²⁰²

In 1977 deed Barre een poging de Ogaden regio van Ethiopië te veroveren. Na een jaar strijd verloor Somalië de oorlog. Meer dan een miljoen Somaliërs uit de Ogaden regio zochten toevlucht in Somalië.²⁰³ Deze vluchtelingen waren voornamelijk verwant aan de Darod stam, net als Barre. Zij kregen meer steun van de overheid dan de lokale bevolking, zoals de Isaq in het noorden en de Rewin in het zuiden.²⁰⁴ Vooral het noordwesten van Somalië kreeg te kampen met vluchtelingenstromen. Protest van de Isaq bevolking nam toe toen grond van de

¹⁹⁸ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 105.

¹⁹⁹ Fox, *Political Culture in Somalia*, p. 144.

²⁰⁰ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 178.

²⁰¹ Kaplan, S., "Rethinking State-Building in a Failed State", *The Washington Quarterly* Vol. 33, 1 (2010) p.p. 81 – 97, 83.

²⁰² Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 128.

²⁰³ Fox, *Political Culture in Somalia*, p. 145.

²⁰⁴ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 188.

lokale bevolking werd afgepakt en aan de vluchtelingen werd toebedeeld. Land dat traditioneel toebehoorde aan de Isaq stammen kwam nu onder de controle van de Darod.²⁰⁵

Tussen 1988 en 1990 brak openlijk conflict uit tussen overheidstroepen en burgers in noordelijke steden. Dit resulteerde in de moord op 60.000 burgers, vernietiging van complete dorpen en steden en het planten van bijna een miljoen landmijnen.²⁰⁶ De staatsuitgaven en investeringen in de noordelijke regio's waren relatief laag en hierdoor voelde de noordelijke bevolking zich verwaarloosd.²⁰⁷ Donaties vanuit het buitenland besloegen tussen 1985 en 1990 1.4 miljard dollar, waarvan de noordelijke bevolking zeven procent ontving, terwijl zij 35 procent van de bevolking uitmaakten.²⁰⁸

De val van de staat.

Met de groeiende onderdrukking onder het autocratische Barre regime groeide ook de oppositie vanuit de samenleving. Verschillende oppositiebewegingen organiseerden zich. In 1978 trachtte leden van de Majertain substam een militaire coup te plegen. Barre wraakte zich door een militaire campagne op te zetten tegen deze stamfamilie. Een aantal kolonels van de Majertain stam wisten naar het buitenland te vluchten en stichtte daar de eerste officiële oppositiebeweging die zich toespitste op het omverwerpen van de regering, namelijk het *Somali Salvation Democratic Front*, of de SSDF.²⁰⁹

Een tweede oppositiegroep kwam voort uit de onderdrukking en discriminatie van de bevolking in de noordelijke regio's. De leden van deze beweging waren voornamelijk afkomstig van de Isaq stam. De oppositie werd de Somali National Movement (SNM) genoemd en opereerde net als de SSDF vanuit een basis in Ethiopië.²¹⁰ In 1988 nam de Somalische overheid maatregelen tegen de oppositiebewegingen door middel van het sluiten van een overeenkomst

²⁰⁵ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 189.

²⁰⁶ Geschekter, C., "The Search for Peaceful Development in a Century of War", p. 23.

²⁰⁷ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 190.

²⁰⁸ Geschekter, C., "The Search for Peaceful Development in a Century of War", p. 24.

²⁰⁹ Fitzgerald, *Somalia: issues, history, and bibliography*, p. 25.

²¹⁰ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 129.

met Ethiopië. De twee regeringen beloofden hierin steun aan politieke oppositiebewegingen gericht op elkaars staat niet langer te steunen.²¹¹

De SNM werd nu geconfronteerd met het verlies van een veilige basis en ging hierop over tot een grootschalig offensief. In mei 1988 viel de SNM de grootste steden van Noord-Somalië aan, namelijk Burao en Hargeisa. Disproportionele wraakacties van de overheid op deze acties resulteerde in de verwoesting van Hargeisa.²¹² De overheidstroepen wisten de SNM te verslaan, maar de regio was dermate verwoest dat die niet meer te controleren was. De overheid raakte betrokken bij een voortdurende guerrillaoorlog, doordat de SNM strijders hun toevlucht hadden gezocht tot het platteland. Staatscontrole over het noorden en het centrum van het land raakte in verval.²¹³

In januari 1989 richtte leden van de Hawiye stam nog een oppositiebeweging op, de *United Somali Congress* (USC). De USC werd opgericht in Rome, maar kende veel prominente leden die zich in Mogadishu bevonden, zoals Ali Mahdi Mohamed.²¹⁴ Deze oppositiebeweging concentreerde zich in het zuiden, rond Mogadishu, en vormde hierdoor een serieuze bedreiging voor het machtscentrum.²¹⁵ Generaal Mohammed Farah Aidid was de militaire leider van de USC. Later zou de persoonlijke rivaliteit tussen de twee leiders van de USC, Aidid en Ali Mahdi, een belangrijke rol spelen bij de desintegratie van de Somalische staat.²¹⁶

De laatste belangrijke oppositiebeweging was de Somali Patriotic Movement (SPM) onder leiding van Omar Jess. De SPM bestond vooral uit Ogaden Somaliërs die gedeserteerd waren uit het Somalische Nationale Leger. Lange tijd waren de Ogaden Somaliërs trouw geweest aan het Barre regime. Zij maakten deel uit van de vertrouwelingen die de machtsbasis van Barre opmaakte. Deze machtskring rond Barre werd echter steeds kleiner en uiteindelijk kregen ook de Ogaden Somaliërs te maken met politieke en economische discriminatie.²¹⁷ De Ogaden Somaliërs waren tevens zeer ontevreden over het verdrag dat Barre met Ethiopië had

²¹¹ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 203.

²¹² Fox, *Political Culture in Somalia*, p. 145.

²¹³ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 130.

²¹⁴ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 208.

²¹⁵ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 131.

²¹⁶ Duyvesteyn, *Clausewitz and African War*, p. 42.

²¹⁷ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 211.

gesloten. Zij kregen het gevoel dat de bevrijding van de Ogaden regio, die voor de Ogaden Somaliërs bijzonder belangrijk was, niet langer een prioriteit was van de Barre regering.²¹⁸

In oktober 1990 werden coalities gesloten tussen de verschillende oppositiebewegingen en zij naderden gezamenlijk de hoofdstad.²¹⁹ De SNM, SPM en USC verenigden hun militaire macht om het Barre regime ten einde te brengen en werden hierin gesteund door Ethiopië. Deze samenwerking was vooral pragmatisch van aard.²²⁰ Alle bewegingen streefden voor de val van het regime hetzelfde doel na. Deze strijd tegen Barre vormde een verenigende factor.²²¹ Op 26 januari 1991 zag Barre zich gedwongen Somalië te ontvluchten. Somalië verviel in staatloosheid.

De falende staat.

Na het vertrek van Barre was er geen sprake van politieke groeperingen met een brede basis die de verdreven leider konden vervangen. Dit was grotendeels te wijten aan de verdeel- en heerspolitiek die Barre had gevoerd.²²² Grootschalig geweld brak uit, voornamelijk gericht op iedereen die voordeel had behaald uit de heerschappij van Barre. Slachtoffers werden geselecteerd aan de hand van hun afstamming. De Hawiye bevrijders van de USC richtten zich tegen de Darod stam, de stam waar ook Barre aan geliëerd was.²²³

Geweld was niet alleen gebaseerd op afstamming, maar ook op een conflict tussen de landelijke en stedelijke bevolking. De pastorale bevolking nam wraak op de stedelijke bevolking die, volgens hen, dertig jaar lang voordeel hadden behaald uit de onafhankelijkheid.²²⁴ Uiteindelijk werden mensen van alle stammen, behalve die van de Hawiye, slachtoffer van het geweld van de bevrijders.²²⁵

²¹⁸ Duyvesteyn, *Clausewitz and African War*, p. 44.

²¹⁹ Fox, *Political Culture in Somalia*, p. 146.

²²⁰ Duyvesteyn, *Clausewitz and African War*, p. 45.

²²¹ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 212.

²²² Lyons, T. en Samatar, A. I., *Somalia: State collapse, multilateral intervention and strategies for political reconstruction* (Washington 1995) p. 7.

²²³ Menkhaus, K, "Understanding State Failure in Somalia: Internal and External Dimensions" in: Spilker, D. en Sievers, A. H., *Somalia, Current Conflicts and New Chances for State Building* (Berlijn 2008) p. 30 -51, p. 32.

²²⁴ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 223.

²²⁵ Idem, p. 222.

Na de vlucht van Barre zette Generaal Aidid de achtervolging in. Er ontstond een machtsvacuüm dat onmiddellijk werd gevuld door de Manifesto Groep. Dit was een groep gematigde Mogadishu intellectuelen die de politieke leider van het USC, Ali Mahdi, aanwezen als 'tussentijdse president'.²²⁶ De twee facties van de USC waren verwant aan verschillende substammen binnen de Hawiye, wat het wantrouwen tussen beide versterkte.²²⁷

Aidid was niet de enige factieleider die het leiderschap van Ali Mahdi afwees. Ali Mahdi's presidentschap werd afgewezen door factieleiders vanuit het gehele land.²²⁸ Ook de SNM, die voornamelijk bestond uit leden van de Isaq stam, keurde de unilaterale actie van Ali Mahdi af. Dit was voor de noordelijke bevolking een teken van hernieuwde politieke dominantie door zuidelijke politieke facties, net als na de dekolonisatie.²²⁹ Dit wantrouwen droeg bij aan de oprichting van de onafhankelijke staat Somaliland in het noordwesten van het land in mei 1991.

Gevechten braken uit tussen de partijen en na een USC partijcongres in juli van 1991 werd besloten dat Aidid voorzitter van het USC zou worden, terwijl Ali Mahdi het tussentijdse presidentschap bleef bekleden.²³⁰ De onenigheid over het leiderschap zorgde voor grootschalige en onherstelbare schade aan de kwetsbare alliantie van de USC Hawiye substammen.²³¹

De situatie na de val van de staat verschilde van regio tot regio. In de centrale regio's was er sprake van sporadische oorlogvoering, in het noordoosten en noordwesten was het rustiger en in het zuiden was er sprake van een complete ineenstorting van orde en continu geweld.²³² Hevige gevechten in Mogadishu hielden ongeveer vier maanden aan en zorgden voor een complete verwoesting van de publieke infrastructuur in de stad.²³³ Het begin van het institutionele verval is echter terug te leiden naar de periode voor de val van de staat, tijdens de heerschappij van Barre.²³⁴

²²⁶ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 135.

²²⁷ Menkhaus, K, "Understanding State Failure in Somalia: Internal and External Dimensions", p. 32.

²²⁸ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 136.

²²⁹ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 118.

²³⁰ Lewis, *Understanding Somalia and Somaliland*, p. 73.

²³¹ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 136.

²³² Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 217.

²³³ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 136.

²³⁴ Fitzgerald, *Somalia: issues, history, and bibliography*, p. 26.

Tijdens de machtsstrijd in Mogadishu werden de fysieke structuren van de overheid geplunderd en verkocht.²³⁵ In Mogadishu organiseerde de verschillende groepen zich langs stamlijnen.²³⁶ Serieuze strijd tussen deze groepen brak uit in september van 1991, toen de politieke klasse, de overheid en essentiële diensten compleet gedesintegreerd waren. In maart van 1992 werd het aantal doden als een resultaat van de strijd al geschat op 14,000 door de Africa Watch.²³⁷

De burgeroorlog die voornamelijk in het zuiden van het land woedde tussen december 1991 en maart 1992 zorgde voor de verwoesting van de meeste boerderijen en landbouwgebieden. Dit creëerde een grote voedselschaarste.²³⁸ De situatie verslechterde snel. Dit kwam niet alleen door de strijd, maar ook door een ernstige droogte in het centrale en zuidelijke deel van Somalië. Honderdduizenden mensen liepen hierdoor het risico te verhongeren. Schattingen over de precieze aantallen van deze risicogroep liepen uiteen van 1,5 miljoen personen tot een derde van de totale bevolking.²³⁹

De twee rivaliserende USC facties hadden de macht over het vliegveld en de haven in handen en gebruikten voedselsteun als een onderhandelingsmiddel. Soms werd tot 30% van alle steun opgeëist door de facties.²⁴⁰ Dit betekende dat hulpdiensten indirect gedwongen werden om de continuering van de oorlog te financieren. Zo waren zij ook genooddaakt beschermingsgeld te betalen.²⁴¹

Er was pas laat aandacht voor de Somalische crisis in de wereld. De VS had in 1991 al laten weten de humanitaire fondsen aan Somalië te verhogen naar 19 miljoen dollar. Reden hiertoe was; "the United Nations's refusal to organize significant aid to the beleaguered country".²⁴² Pas in maart 1992 stuurden de VN een militaire observatiemissie naar Somalië.²⁴³

²³⁵ Clarke, W. S. en Gosende, R., "Somalia: Can A Collapsed State Reconstitute Itself?" in: Rotberg, R. I., *State Failure and State Weakness in a Time of Terror*, p. 193 en 140.

²³⁶ Fitzgerald, *Somalia: issues, history, and bibliography*, p. 26.

²³⁷ Idem, p. 26.

²³⁸ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 137.

²³⁹ Fitzgerald, *Somalia: issues, history, and bibliography*, p. 27.

²⁴⁰ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 226.

²⁴¹ Durch, W. J., *UN Peacekeeping, American politics, and the uncivil wars of the 1990s* (New York 1996) p, 333.

²⁴² Sahnoun, M., *Somalia, The Missed Opportunities*, p. 9.

²⁴³ Clarke en Gosende, "Somalia: Can A Collapsed State Reconstitute Itself?", p. 140.

Mid-1992 kwam de humanitaire catastrofe steeds meer onder de aandacht van de internationale gemeenschap.²⁴⁴

Staatsvorming in Somalië.

De VN-interventie in Somalië: UNOSOM.

De eerste resolutie betreffende Somalië werd pas een jaar na het begin van de crisis, namelijk op 23 januari 1992, een feit. Resolutie 733 riep de internationale gemeenschap op tot het sturen van meer humanitaire steun naar Somalië. Ook stuurde het aan op verzoening tussen de strijdende partijen en een wapenembargo.²⁴⁵ In februari van 1992 werden onderhandelingen op touw gezet tussen Aidid, Ali Mahdi en de Veiligheidsraad over een wapenstilstand. Op 3 maart werd een akkoord bereikt, maar ondanks de wapenstilstand hielden de gevechten aan.²⁴⁶ Evengoed werd de VN-Resolutie 751 op 24 april ondersteund door beide militieiders. Hiermee werd de UNOSOM I missie een feit.²⁴⁷ De missie keurde het sturen van vijftig ongewapende VN-waarnemers naar Somalië toe om de wapenstilstand te controleren.²⁴⁸

De UNOSOM I was een vredeshandhavende missie en omvatte geen militaire doelstellingen. Het was grotendeels afhankelijk van morele druk om vooruitgang te kunnen boeken.²⁴⁹ De VN wilden zich terughoudend opstellen en een minimale vredeshandhavende troepenmacht sturen die de voornaamste infrastructuur kon beschermen ten behoeve van voedselsteun.²⁵⁰

In april 1992 werd Mohamed Sahnoun door Boutros-Ghali benoemd tot speciale vertegenwoordiger in Somalië. Sahnoun, een doorgewinterde en gerespecteerde Algerijnse diplomaat, trachtte te bemiddelen tussen de verschillende stammen.²⁵¹ Hij benaderde het

²⁴⁴ Lyons en Samatar, *Somalia*, p. 7.

²⁴⁵ Sahnoun, *Somalia*, p. 15.

²⁴⁶ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 137.

²⁴⁷ Battersby en Siracusa, *Globalization and Human Security*, p. 82.

²⁴⁸ The United Nations, *The United Nations and Somalia, 1992 – 1996* (New York 1996) p. 167.

²⁴⁹ Sahnoun, *Somalia*, p. 16.

²⁵⁰ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 231.

²⁵¹ Clarke en Gosende, "Somalia: Can A Collapsed State Reconstitute Itself?", p. 140.

politieke probleem ten eerste op lokaal niveau en hanteerde een bottom-up tactiek. Mohamoud noemt een dergelijke bottom-up aanpak de meest verstandige strategie aangezien de burgeroorlog geleid had tot verval van de sociale structuur in de Somalische samenleving.²⁵²

Deze benadering veronderstelt het belang van een sociale structuur voor de effectieve werking van een staat. Aangenomen wordt hierbij dat een staat niet van bovenaf op de samenleving kan worden geforceerd, maar een institutioneel raamwerk is dat voort moet komen vanuit deze samenleving. Sahnoun werkte vanuit de bestaande lokale sociale structuren en netwerken van het stammensysteem om tot een oplossing voor het politieke probleem te komen. Zijn focus lag op het proces zelf en niet op het doel. Hij koos voor een zorgvuldig onderhandelingsproces en niet voor een 'quick fix'-oplossing.²⁵³

Het voornaamste vraagstuk was hoe de militaire machthebbers betrokken konden worden bij het vredesproces zonder dat zij volle legitimiteit verkregen. Tegelijkertijd moesten de traditionele leiders, die meer vertrouwen van de bevolking genoten, weer controle krijgen over de situatie. Dit was een lastige taak, aangezien de factieleiders hun machtsbasis niet wilden opgeven in het voordeel van hun concurrenten.²⁵⁴

Door de verschillende partijen werd Sahnoun als onpartijdig ervaren, wat ervoor zorgde dat Sahnoun veel groepen bij de onderhandelingen kon betrekken.²⁵⁵ Sahnouns aanhoudende vredesbesprekingen met een breed scala aan lokale actoren leidde tot een diplomatieke doorbraak, namelijk een wapenstilstand die door de conflictpartijen gerespecteerd werd.²⁵⁶

De VS en een kleine groep van bondgenoten werkten in augustus 1992 samen met het World Food Program in 'Operation Provide Relief'. Voedselvoorraden werden afgeleverd bij acht regionale luchthavens in zuid en centraal Somalië. De missie bleek echter onvoldoende om de grootschalige hongersnood in Somalië te bestrijden.²⁵⁷ De voedselvoorziening werd verhinderd door gewapende militieën. Als reactie op deze kritieke situatie liet Secretaris-Generaal van de VN, Boutros-Ghali, in augustus van 1992 weten VN-soldaten naar Somalië te

²⁵² Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 137.

²⁵³ Idem, p. 137.

²⁵⁴ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 231.

²⁵⁵ Clarke en Gosende, "Somalia: Can A Collapsed State Reconstitute Itself?", p. 140.

²⁵⁶ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 138.

²⁵⁷ Clarke en Gosende, "Somalia: Can A Collapsed State Reconstitute Itself?", p. 141.

willen sturen om de voedselvoorraden te beschermen.²⁵⁸ In september werden vijfhonderd Pakistaanse VN-soldaten naar Somalië gestuurd met goedkeuren van de Somalische facties.²⁵⁹

Sahnoun geloofde wel dat de operatie tot verbetering van de hulpverlening leidde. Ook gingen de vredesonderhandelingen rond oktober 1992 de goede kant op. Sahnoun zette een bijeenkomst op met Somalische intellectuelen om de vorming van een overheid te bespreken.²⁶⁰ Ook gingen veel stamleiders in op zijn uitnodiging voor een 'Hoorn van Afrika' vredesconferentie in januari 1993, tezamen met afgevaardigden van de buurlanden.²⁶¹ De aanpak van Sahnoun leek succesvol, aangezien grootschalige confrontaties in 1992 steeds minder vaak voorkwamen.²⁶² Dit werd bevestigd door bevindingen van Africa Watch.²⁶³

Sahnoun was op de hoogte van het verleden en heden van Somalië en hield hier rekening mee in zijn benadering van de crisis. Hij hanteerde een inclusieve en brede strategie waarin individuen werden betrokken die verschillende onderdelen van de maatschappij vertegenwoordigden, zoals militairen, religieuze leiders, oudsten, handelaren en intellectuelen.²⁶⁴ Oudsten vanuit alle regio's zochten actief toenadering tot Sahnoun en UNOSOM en boden aan samen te werken om zo tot een oplossing te komen.²⁶⁵

Bottom-up staatsvorming gebaseerd op lokale en regionale onderhandelingen met verschillende lagen uit de samenleving werd bemoeilijkt door het VN-beleid. Sahnoun wilde op decentraal niveau samenwerking met de leiders aldaar, maar kreeg te weinig middelen toegekend van de VN. Zo was het onmogelijk om gedane beloftes van UNOSOM aan de lokale bevolking na te komen.²⁶⁶ Tussen april en november 1992 werd de UNOSOM missie sterk benadeeld door onenigheden tussen de VN-bureaucraten in New York en Sahnoun.

Sahnoun was het oneens over de centralistische focus op Mogadishu die het VN-beleid hanteerde. Dit terwijl NGO's wel trachtten om humanitaire steun te leveren in het achterland.²⁶⁷

²⁵⁸ The United Nations, *The United Nations and Somalia*, p. 183.

²⁵⁹ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. ?

²⁶⁰ Sahnoun, *Somalia*, p. 40.

²⁶¹ Battersby en Siracusa, *Globalization and Human Security*, p. 83.

²⁶² Sahnoun, *Somalia*, p. 16.

²⁶³ Battersby en Siracusa, *Globalization and Human Security*, p. 83.

²⁶⁴ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 138.

²⁶⁵ Sahnoun, *Somalia*, p. 25.

²⁶⁶ Idem, p. 26.

²⁶⁷ Battersby en Siracusa, *Globalization and Human Security*, p. 82.

Sahnoun stelde dat de bureaucratische omslachtigheid de inspanningen voor voedselsteun belemmerde.²⁶⁸ Doordat voedselsteun zo traag en beperkt geleverd werd was deze contraproductief. De beperkte voedselvoorraden zorgden voor nieuwe geweldsuitbraken, concurrentie en vijandigheid.²⁶⁹ Ook was Sahnoun het oneens over het onderhandelingsproces. De VN zou zich teveel richten op onderhandelingen met Aidid en Ali Mahdi. Sahnoun ontmoette daarentegen veel stamoudsten en substamleiders vanuit het gehele land en trachtte hen te betrekken bij het vredesproces.²⁷⁰

De onenigheid tussen Sahnoun en de VN leidde uiteindelijk tot het ontslag van Sahnoun op 29 oktober 1992.²⁷¹ Hij zou de hiërarchische structuur van de VN-bureaucratie voorbij zijn gestreefd.²⁷² Het breekpunt was de aankondiging vanuit New York dat 3.000 UNOSOM troepen naar Somalië zouden worden gestuurd bovenop de 500 troepen die reeds aanwezig waren, terwijl Sahnoun hier niet van op de hoogte was gebracht, evenmin als de Somalische leiders.²⁷³

Sahnoun was een uitgesproken tegenstander van militaire interventies.²⁷⁴ Hij protesteerde tegen het sturen van meer troepen, evenals verschillende leiders in Somalië. De VN hadden een duidelijke voorkeur voor Ali Mahdi. Ali Mahdi was namelijk een voorstander van meer VN-soldaten in tegenstelling tot Aidid. Aidid had de grootste aanhang van de twee en dus was het onverstandig om hem op deze manier van de missie te vervreemden. Sahnoun had in september veel moeite gestoken om Aidid te doen instemmen met de zending van vijfhonderd Pakistaanse soldaten.²⁷⁵ Sahnoun distantieerde zich van het VN-beleid en bekritiseerde de acties publiekelijk. Dit was de druppel voor Boutros-Ghali en Sahnoun werd ontslagen.²⁷⁶

²⁶⁸ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 138. Of Sahnoun, p. 18.

²⁶⁹ Sahnoun, *Somalia*, p. 17.

²⁷⁰ Battersby en Siracusa, *Globalization and Human Security*, p. 83.

²⁷¹ The Independent, "Bitter tears as Sahnoun leaves Mogadishu: UN crisis deepens after dispute between Secretary-General and envoy to Somalia." 30-10-1992.

²⁷² The Economist, "The Squeezing of Sahnoun", 11-07-1992.

²⁷³ Battersby en Siracusa, *Globalization and Human Security*, p. 83.

²⁷⁴ Clarke en Gosende, "Somalia: Can A Collapsed State Reconstitute Itself?", p. 140.

²⁷⁵ Battersby en Siracusa, *Globalization and Human Security*, p. 83.

²⁷⁶ The Economist, "The Squeezing of Sahnoun", 11-07-1992.

UNITAF: 'Operation Restore Hope'.

Begin december 1992 werd de beslissing genomen om over te stappen naar een vredesafdwingende missie, in plaats van een vredeshandhavende missie.²⁷⁷ President Bush maakte duidelijk dat 'Operation Restore Hope', oftewel de United Task Force (UNITAF) missie, verschillend zou zijn van de eerder genoemde 'Operation Provide Relief'. De Verenigde Staten zouden een halt toeroepen aan "these thugs from continuing to rip-off their own people", aldus de president.²⁷⁸ Vanuit het Pentagon werd echter besloten dat het geweldsmandaat van UNITAF beperkt zou worden tot handelen vanuit zelfverdediging. Verdediging van de Somaliërs tegen geweld was geen doelstelling van de missie.²⁷⁹

De Veiligheidsraadresolutie 794 beschreef 'Operation Restore Hope' als een korte en voornamelijk militaire missie. Het opbouwen van Somalische instituties zou een taak zijn voor de Verenigde Naties.²⁸⁰ Het mandaat van UNITAF was om alle noodzakelijke middelen te gebruiken voor het creëren van veilige omstandigheden voor humanitaire hulpverlening.²⁸¹ Resolutie 794 riep wel op tot de continuering van pogingen om tot politieke verzoening te komen.²⁸²

De VN-benadering van de Somalische crisis veranderde fundamenteel met deze missie. De reden om over te stappen op een vredesafdwingende militaire missie was, in de woorden van Boutros-Ghali; "there are at present very few authorities in Somalia with whom a peace-keeping force can safely negotiate an agreed basis for its operation".²⁸³

De eerste VS troepen voor Operation Restore Hope arriveerden op negen december 1992 in Mogadishu. Zij werkten samen met een coalitie van eenentwintig landen, waaronder Frankrijk, Canada, Egypte en Turkije. Om aanvaringen met de buitenlandse troepen te

²⁷⁷ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 230.

²⁷⁸ Geciteerd in: Clarke, W. S. en Gosende, R., "Somalia: Can A Collapsed State Reconstitute Itself?", p. 142.

²⁷⁹ Clarke en Gosende, "Somalia: Can A Collapsed State Reconstitute Itself?", p. 142.

²⁸⁰ The United Nations, *The United Nations and Somalia*, p. 40.

²⁸¹ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 139.

²⁸² The United Nations, *The United Nations and Somalia*, p. 215.

²⁸³ Geciteerd in: Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 232.

vermijden trokken veel gewapende groeperingen weg uit Mogadishu. Dit vergroete de veiligheidsproblemen in het achterland van Somalië.²⁸⁴

Onderdeel van het plan was het opzetten van een politiemacht.²⁸⁵ Deze genoot traditioneel veel respect in Somalië en zou de macht van de warlords uiteindelijk kunnen doen afnemen.²⁸⁶ Ook was er hoop dat het zou leiden tot het versterken van de positie van de traditionele stamleiders. Dit paste in het doel van de VN-Veiligheidsraad om een nationale overheid in Somalië tot stand te brengen met voldoende autoriteit en toch autonomie voor de regio's zou toelaten.²⁸⁷ Er waren echter amper middelen om de inheemse politiemacht te herstellen of voor de heropbouw van gevangenissen of rechterlijke functies. Geen enkel land in de coalitie van UNITAF had fondsen voor dergelijke essentiële functies, behalve Australië.²⁸⁸

Nadat UNITAF in de eerste twee weken de voornaamste doelen bereikt had, werd er rekening gehouden met een spoedig vertrek.²⁸⁹ Bepaalde missiedoelstellingen die zich wel richtten op institutionele opbouw, zoals het minimale herstel van wegen en bruggen in het zuiden, werden opzij geschoven als zijnde te tijdrovend.²⁹⁰

Ondanks het duidelijke militaire karakter van UNITAF was de noodzakelijke militaire doelstelling voor de bevordering van institutionele opbouw onvolledig aanwezig in de resolutie en in de militaire planning van de UNITAF missie. De internationale militaire interventie was een belangrijke kans om Somalië te ontwapenen, wat een essentiële bijdrage zou zijn geweest voor vrede en politieke verzoening. Na de Koude Oorlog en de enorme militaire opbouw die hierin plaatsvond was er in Somalië sprake van een grote voorraad aan wapens. Ook het voormalige Somalische leger had tijdens de burgeroorlog meer dan 40,000 wapens achtergelaten.²⁹¹ Deze grote wapenvoorraden vormden een enorme bedreiging voor de veiligheid van de Somalische bevolking.²⁹² Veel Somalische leiders vroeger VN-assistentie bij de

²⁸⁴ Fitzgerald, *Somalia: issues, history, and bibliography*, p. 28.

²⁸⁵ The United Nations, *The United Nations and Somalia*, p. 41.

²⁸⁶ Ibidem.

²⁸⁷ Fitzgerald, *Somalia: issues, history, and bibliography*, p. 30.

²⁸⁸ Clarke en Gosende, "Somalia: Can A Collapsed State Reconstitute Itself?", p. 143.

²⁸⁹ The United Nations, *The United Nations and Somalia*, p. 222.

²⁹⁰ Clarke en Gosende, "Somalia: Can A Collapsed State Reconstitute Itself?", p. 143.

²⁹¹ Sahnoun, *Somalia*, p. 17.

²⁹² Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 142.

ontwapening van de bevolking. Dit zou grotendeels vrijwillig kunnen worden gedaan, als er voedsel of werkgelegenheid in ruil voor wapens beschikbaar was gekomen. Dit was echter niet het geval.²⁹³

Toen de UNITAF operatie begon werd deze met enthousiasme ontvangen door het Somalische volk. De bevolking hoopte dat UNITAF de oorzaken achter de instabiliteit zou aanpakken. Zij verwachtte ontwapening van de strijders en bendes en een voortzetting van het verzoeningsproces dat Sahnoun op gang had gebracht.²⁹⁴ Marinegeneraal Joseph Hoar liet op 14 december weten dat de Verenigde Staten niet zouden werken aan ontwapening, aangezien dit een politieke kwestie was die Somaliërs zelf moesten afhandelen.²⁹⁵ Boutros-Ghali dacht hier anders over en stond erop dat de Amerikaansgeleide interventie voor ontwapening van de strijdende partijen zou zorgen en de politiemacht trinden om civiele orde te creëren.²⁹⁶

In januari 1993 begonnen VS troepen aan het overnemen van wapenopslagplaatsen om zo meer veiligheid te creëren voor de VS- en VN-troepen.²⁹⁷ Echter, deze ontwapening was sporadisch en contraproductief. De meeste georganiseerde milities hadden hun wapenarsenaal al buiten de steden verborgen en vooral de burgers moesten hun wapens afstaan. Hierdoor had de bevolking geen middelen meer om zichzelf tegen de gewapende milities te verdedigen.²⁹⁸ Een winkelier in Mogadishu zei hierover:

'Merchants were expecting the Americans to strengthen the security of the market. But this did not happen because they only disarmed merchants guarding their [sic] properties; while the thieves are still holding their guns and can still loot whenever they wish.'²⁹⁹

²⁹³ Sahnoun, *Somalia*, p. 17.

²⁹⁴ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 233.

²⁹⁵ Fitzgerald, *Somalia: issues, history, and bibliography*, p. 28.

²⁹⁶ The United Nations, *The United Nations and Somalia*, p. 40 en 225.

²⁹⁷ Fitzgerald, *Somalia: issues, history, and bibliography*, p. 28.

²⁹⁸ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. ?

²⁹⁹ Geciteerd in: Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 142 en 143.

Tevens werden er overeenkomsten gesloten met de twee machtigste warlords, Ali Mahdi en Aidid, om zo conflict te vermijden. Ook kende UNITAF de twee militieiders politiebescherming en rechterlijke machten toe in hun respectieve machtskampen.³⁰⁰

Op 4 januari 1993 kwamen de leiders van veertien Somalische facties bijeen in Addis Abeba en zij besloten op vijftien januari tot een wapenstilstand en ontwapeningspact. Ondanks de wapenstilstand hield de strijd en instabiliteit aan.³⁰¹ Politieke verzoening werd niet bevorderd door de UNITAF interventie. De interventie hielp slechts om voedsel aan de hongerende bevolking te leveren.³⁰² De hevigheid van de strijd nam zelfs toe na het vertrek van Sahnoun.³⁰³ De VN werden steeds meer als een vijand gezien in de ogen van de Somalische factieleiders en de bevolking.³⁰⁴ Humanitaire hulp werd in toenemende mate verhinderd door intimidatie van gewapende bendes.³⁰⁵

UNITAF richtte zich op het humanitaire aspect van het probleem en negeerde hiermee de politieke crisis die hier de oorzaak van was.³⁰⁶ Symptomen werden aangepakt in plaats van oorzaken, waardoor het succes van UNITAF slechts korte termijn succes was.

UNOSOM II.

De UNITAF missie werd gezien als een tijdelijke vredesafdwingende missie om een veilige omgeving te creëren voor de levering van internationale humanitaire steun. Vervolgens zou de verantwoordelijkheid weer worden overgedragen aan een vredeshandhavende VN-missie. Het werd echter al vrij snel duidelijk dat de volgende VN-missie ook bevoegdheid nodig had om geweld te mogen gebruiken. Zo kwam de eerste vredesafdwingende VN-missie tot stand onder de naam UNOSOM II.³⁰⁷

³⁰⁰ Clarke en Gosende, "Somalia: Can A Collapsed State Reconstitute Itself?", p. 142.

³⁰¹ Fitzgerald, *Somalia: issues, history, and bibliography*, p. 29.

³⁰² Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 143.

³⁰³ Sahnoun, *Somalia*, p. 53.

³⁰⁴ The United Nations, *The United Nations and Somalia*, p. 28.

³⁰⁵ Sahnoun, *Somalia*, p. 53.

³⁰⁶ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 219.

³⁰⁷ The United Nations, *The United Nations and Somalia*, p. 244.

Onder Amerikaans militair leiderschap lag de focus bij de bescherming van de eigen troepen en het korte tijdschema dat gehanteerd moest worden. Alle middellange en lange termijn doelstellingen die zich richtten op politieke overwegingen werden overgelaten aan UNOSOM II.³⁰⁸ Er was geen veilige omgeving gecreëerd in Somalië, ondanks de inzet van UNITAF. In de woorden van Boutros-Ghali; “the effort undertaken by UNITAF to establish a secure environment in Somalia is far from complete and in any case has not attempted to address the situation throughout all of Somalia”.³⁰⁹

De middelen en troepenmacht was aanzienlijk geslonken ten aanzien van de eerdere UNITAF missie, terwijl de doelstellingen omvangrijker werden en kwesties van politieke verzoening en institutionele wederopbouw omvatten. Politieke verzoening moest bevorderd worden, gebaseerd op een brede participatie vanuit de gehele Somalische bevolking. Nationale en regionale instituties moesten heropgezet worden.³¹⁰ Politiemachten op zowel het lokale, regionale en nationale niveau moesten hersteld worden.³¹¹ Nooit eerder had de VN zo'n vergaand programma opgesteld voor een missie.

Een grote stap naar verzoening leek zich de dag na aanvaarding van resolutie 814 aan te dienen met het tekenen van een overeenkomst in Addis Abeba. Hierbij waren tevens stamoudsten en vrouwenorganisaties aanwezig. Een plan voor wederopbouw werd ondertekend door vijftien belangrijke factieleiders.³¹² Het politieke verzoeningsproces en pogingen tot ontwapening werden echter gehinderd door een heropleving van geweld. Opnieuw brak een periode van conflict aan.

Aidid keurde aanhoudende humanitaire operaties af. Dit bleek uit de aanval die zijn troepen op 5 juni 1993 openden op Pakistaanse VN-soldaten. Hierbij kwamen 24 soldaten om het leven. Het vooruitzicht van stabilisering van de maatschappij als gevolg van de interventie was niet in het belang van de militieleider.³¹³ Admiraal Jonathan Howe, speciale

³⁰⁸ Clarke en Gosende, “Somalia: Can A Collapsed State Reconstitute Itself?”, p. 143.

³⁰⁹ Geciteerd in: The United Nations, *The United Nations and Somalia*, p. 42.

³¹⁰ Akpinarli, *The Fragility of the 'Failed State' Paradigm*, p. 44 en 45.

³¹¹ The United Nations, *The United Nations and Somalia*, p. 249.

³¹² Idem, p. 46.

³¹³ Clarke en Gosende, “Somalia: Can A Collapsed State Reconstitute Itself?”, p. 131.

vertegenwoordiger van de VN secretaris-generaal in Mogadishu, riep vervolgens op tot de arrestatie van Aidid met een beloning van 25,000 dollar.³¹⁴

De wijsheid van deze beslissing is discutabel. De VN waren niet langer een neutrale speler in de onderhandelingen en de groep rond Aidid werd niet langer betrokken bij het verzoeningsproces. De steun van de bevolking voor Aidid nam toe tijdens de klopjacht. Het vertrouwen in de onpartijdigheid van de VN was geschaad en nationalistische gevoelens zorgden voor een anti-VN stemming onder het Somalische volk.³¹⁵ De arrestatie werd zo belangrijk geacht dat de veiligheid van burgers vaak op de tweede plaats kwam. Zo namen VN-luchtaanvallen op potentiële schuilplaatsen van Aidid toe, en dit kostte veel burgers het leven.³¹⁶

De VN werden, door deze persoonlijke betrokkenheid en toenemende strijd, steeds meer als een bezetter gezien door de inwoners van Somalië. Dit versterkte de nationalistische gevoelens onder de Somalische bevolking, ondanks de onderlinge strijd, en creëerde saamhorigheid die zich richtte tegen de VN.³¹⁷

Op 3 oktober 1993 kwam de militaristische benadering van het conflict ten einde. Een gevecht tussen VS soldaten en troepen van Aidid brak uit en kostte achttien Amerikaanse soldaten het leven. President Clinton zag zich gedwongen om 31 maart 1994 als datum te stellen voor het terugtrekken van alle Amerikaanse troepen. De jacht op Aidid werd stopgezet.³¹⁸

De doelstellingen die de VN hadden geformuleerd onder UNOSOM I omvatten de wens bij te willen dragen aan de vorming van juridische instituties en de creatie van een representatieve democratische overheid op nationaal en regionaal niveau. Uiteindelijk kwamen deze politieke en humanitaire projecten op de tweede plaats te staan tijdens UNITAF en UNOSOM II waarbij de prioriteit, in zekere mate noodgedwongen, bij militair opereren kwam te liggen.³¹⁹

³¹⁴ Idem, p. 144.

³¹⁵ Los Angeles Times, "Nun Criticizes U.N. Hunt for Somali Warlord Aidid", 27-09-1993.

³¹⁶ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 234.

³¹⁷ Idem, p. 235.

³¹⁸ Sitkowski, A., *UN Peacekeeping, Myth and Reality* (Westport 2006) p. 105 en 106.

³¹⁹ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 146.

De Addis Abeba overeenkomst van maart 1993 leek een stap in de goede richting van staatsvorming te zijn. Politieke, militaire en gemeenschappelijke organisaties uit Somalië werden samengebracht. Er werd een raamwerk opgesteld voor het herstel van een centrale Somalische overheid. Hieraan voorafgaand moesten regionale- en districtraden worden opgezet.³²⁰ Deze benadering omvatte dus het idee van een bottom-up staatsvormingmechanisme.

De opzet bleek echter weinig succesvol. De regionale raden werden kunstmatige politieke structuren op lokaal niveau. De raden werden van bovenaf geconstrueerd. Zij waren geen uiting van werkelijke autoriteit over de lokale bevolking. De raadslieden werden gekozen uit de bevolking, maar de posities die zij bekleedden stelden praktisch weinig voor. De voornaamste motivatie om zich verkiesbaar te stellen was de belofte van een beloning in de vorm van training of salaris. Zo bleef de autoriteit in handen van de stamoudsten en de raadslieden gaven toe afhankelijk te zijn van deze oudsten voor hun eigen legitimiteit en autoriteit.³²¹

Politieke autoriteit was moeilijk te verwerven voor de lokale raden, aangezien zij geen controle hadden over de veiligheid en het geweld. De militaire macht bleef bij de militaire facties.³²² Autoriteit van politieke facties was nu gebaseerd op bedreiging in plaats van het waarborgen van veiligheid.³²³ De militaire facties verkregen een vorm van machtserkenning dankzij conferenties zoals die in Addis Abeba van 1993. De internationale gemeenschap bestempelde hen op deze manier namelijk als de toekomstige machthebbers van het land.³²⁴

Ook verrijkten de militaire factieleiders zich als gevolg van de UNOSOM operaties. De VN-missie in Somalië werd een 'industrie', waardoor de warlords hun strijd konden financieren.³²⁵ De negatieve gevolgen van de aanwezigheid van de Verenigde Naties bleken ook uit de afname van geweld in het zuiden van het land nadat de VN waren vertrokken. Militieiders misten nu een belangrijke bron van inkomsten, zoals beschermingsgeld dat zij

³²⁰ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 236.

³²¹ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 236 en 237.

³²² Marten, K. Z., "Warlordism in Comparative Perspective", *International Security* Vol. 31, 3 (2007) p.p. 41 – 73, p. 48.

³²³ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 229.

³²⁴ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 146.

³²⁵ Luttwak, E. N., "Give War a Chance", *Foreign Affairs* Vol. 78, 4 (1999) p.p. 36 – 44, p. 44.

ontvingen van de VN. Ook miste zij politieke legitimatie die zij verkregen door de vredesconferenties van de VN, waarin zij de belangrijkste actoren waren.³²⁶

De VN-operaties in Somalië kostten meer dan 2,5 miljard dollar, waarvan 90% naar militaire operaties ging. Slechts 4,5% kwam terecht in de Somalische economie.³²⁷ Niet alleen het beperkte percentage van de fondsen dat beschikbaar werd gesteld voor institutionele opbouw was een probleem voor staatsvormingprojecten. Ook het handelen van de VN-troepen tijdens de missie belemmerde effectieve staatsvorming. Omaar en de Waal geven hier een goed voorbeeld van:

The commander of the UNOSOM base then proposed the demolition of the university residential compound: 61 houses, all intact, inhabited by former university lecturers and/or their relatives. The compound residents sent a delegation to the commander to protest and to offer alternative solutions to the security problems of the base (...) They reported an unsympathetic response: "These are government houses, not private ones. You have no government. So you can be kicked out."³²⁸

De zwaarste strijd en gevechten waren gecentreerd rond het zuiden van Somalië, in en rondom Mogadishu, en het rivierrijke en vruchtbare gebied rond de stad Baidoa in het centrale deel van Somalië. De focus van de VN-interventie lag ook in het zuiden. Alles werd rond Mogadishu gecentraliseerd. De Veiligheidsraad had al in 1992, onder Sahnoun, vier regionale zones aangewezen. Wanneer Sahnoun aandrong op meer ontwikkeling van de andere zones vond hij echter geen gehoor.³²⁹ Dit ondermijnde de pogingen om tot bottom-up gecreëerde politieke structuren te komen in de regio's.

³²⁶ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 147.

³²⁷ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 231.

³²⁸ Omaar, R. en Waal, A. de, *Somalia, Crimes and Blunders* (Oxford 1995) p. 134.

³²⁹ Sahnoun, *Somalia*, p. 37.

Staatsvorming in Somaliland.

In het noordoosten van Somalië werd gedurende 1991 de politieke orde hersteld, terwijl hevige strijd aanhield in het zuiden en centrale deel van het land. Tussen januari en mei vond verzoening plaats tussen de SNM en de noordelijke stammen die de SNM hadden bevochten aan de kant van de overheid.³³⁰ Stammen die hadden samengewerkt met het Barre regime werden hier niet op afgerekend, omdat dit slechts tot instabiliteit zou leiden. Wraakgevoelens overheersten het verzoeningsproces niet.³³¹

Samenwerking met de zuidelijke facties, voornamelijk met de USC, verliep stroef nadat Ali Mahdi zichzelf tot president had benoemd.³³² Zoals eerder aan bod gekomen in deze scriptie kende de relatie tussen Noord- en Zuid-Somalïë al langer problemen. In mei 1991 leidde dit tot de oprichting van een onafhankelijke republiek in de regio genaamd Somaliland.³³³ De grenzen van het voormalige Britse protectoraat in Noord-Somalïë werden nu de grenzen van de nieuwe republiek. De formatie en staatsvorming in deze republiek kreeg geen externe steun van de UNOSOM, die gericht was op een verenigde Somalische staat.³³⁴

De noordwestelijke regio had onder Barre te maken gehad met het manipulatieve stammenbeleid van de president. De bevolking richtte vanuit deze onvrede de SNM op in de jaren tachtig. Op aanvallen van deze groep reageerde de overheid met extreem brutaal geweld. Dit geweld had zijn weerslag op de gehele bevolking in het noordwesten. De bevolking van huidig Somaliland deelde een specifieke koloniale geschiedenis en gevoelens van wrok over de acties van het Barre regime.³³⁵ Deze ervaringen creëerden een collectief identiteit die voorbijging aan afstamming.

De situatie stabiliseerde na het uitroepen van de onafhankelijkheid. Er bleven wel sporadische uitbraken van geweld tussen de verschillende substammen binnen de Isaq, de

³³⁰ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 253.

³³¹ Ibrahim, M. H. en Terlinden, U., "Making Peace, Rebuilding Institutions: Somaliland - a Success Story?", in: Harneit-Sievers, A. en Spilker, D., *Promoting Democracy under Conditions of State Fragility, Volume 2: Somalia* (Nairobi 2008), p. 54.

³³² Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 245.

³³³ Battersby en Siracusa, *Globalization and Human Security*, p. 81.

³³⁴ Lewis, *Understanding Somalia and Somaliland*, p. 93.

³³⁵ Ibrahim en Terlinden, "Making Peace, Rebuilding Institutions: Somaliland - a Success Story?", p. 53.

voornaamste stam in het noordwesten. Voormalige strijders werden echter gedemobiliseerd en gereïntegreerd in de samenleving. Dit was cruciaal, omdat hiermee de kans op heropleving van conflict grotendeels geminimaliseerd werd.³³⁶

Er werd besloten om het traditionele systeem van conflictbeslechting bij het verzoeningsproces te betrekken. De traditionele instituties hadden Britse koloniale overheersing doorstaan, terwijl zij in de voormalige Italiaanse kolonie in het zuiden veel verder desintegreerde.³³⁷ Het traditionele conflictresolutesysteem van de stamoudsten kwam in verval in het zuiden en hierdoor was de autoriteit van de oudsten hier ineffectief. Deze verklaring draagt Hajji Abdi, traditionele leider van Somaliland, aan als een belangrijke oorzaak van het falen van VN-operaties in het zuiden van Somalië.³³⁸

Begin februari in 1991 organiseerde de SNM de Berbera bijeenkomst, waarbij delegaties van zowel Isaq als niet-Isaq stammen samenkwamen. Hierin werd besloten om vijandelijkheden te beëindigen. Tevens werd er een datum vastgesteld voor de eerste conferentie van alle stammen in Burco in mei 1991.³³⁹ In Burco kwamen de oudsten met zeven voorstellen die werden goedgekeurd door het Centrale Comité van de SNM. Hieruit kwam een basis voor verzoening voort en het uitroepen van de, internationaal sporadisch erkende, onafhankelijkheid van Somaliland op 18 mei.³⁴⁰

Begin 1992 brak onenigheid uit tussen verschillende facties in de SNM. De Burco bijeenkomst had geschillen tussen stammen effectief verholpen, maar aan onenigheid binnen de SNM was geen aandacht besteed.³⁴¹ Opnieuw werd het geweld met behulp van stamoudsten verholpen in Sheikh in oktober 1992.³⁴² Hier kwam de Boroma conferentie van januari en mei 1993 uit voort. Deze conferentie werd het keerpunt voor Somalilands vredesproces. Een *Guurti*,

³³⁶ Idem, p. 76.

³³⁷ Reno, W., "Somalia and survival. In the shadow of the global economy.", <http://www.somalijna.org/downloads/ACF358F.pdf>, laatst gewijzigd 01-02-2003, laatst bezocht 02-10-2011.

³³⁸ Farah, M., "The role of Somaliland elders in making and keeping peace, a conversation with Hajji Abdi Hussein Yusuf", in: Bradbury, M. en Healy, S., "Whose peace is it anyway? connecting Somali and international peacemaking", *Accord* 21 (2010) p.p. 60 – 61, 61.

³³⁹ Hoehne, "Mimesis and Mimicry in Dynamics of State and Identity Formation in Northern Somalia", p. 252.

³⁴⁰ Ibrahim en Terlinden, "Making Peace, Rebuilding Institutions: Somaliland - a Success Story?", p. 54.

³⁴¹ Idem, p. 54.

³⁴² Walls, M., "The Emergence of a Somali State: Building Peace From Civil War in Somaliland", *African Affairs* Vol. 108, 432 (2009) p.p. 371-389, p. 382.

raad van oudsten, van meer dan 150 man groot, tezamen met afgevaardigden en waarnemers vanuit geheel Somaliland namen een Vredeshandvest aan als basis voor langetermijn staatsvorming.³⁴³

Het succes van de conferentie wordt vaak toegeschreven aan het feit dat het vooral gebaseerd was op de betrokkenheid van traditionele leiders en dat er werkelijk sprake was van lokale betrokkenheid. Bij het ontbreken van lokale administratieve structuren werden raden van oudsten opgezet om de taken van administratie, bemiddeling, rechtspraak, belasting en interactie met internationale organisaties te vervullen.³⁴⁴ De rol van oudsten werd ook tijdens staatsvorming niet beperkt tot niet-statelijke instituties. Zij werden betrokken bij de moderne overheidsinstituties. In Somaliland is hun rol als beschermers van veiligheid en vrede geïnstitutionaliseerd in het *Upper House of Elders*, oftewel de Guurti.³⁴⁵

Zowel in de Awdal regio als in de Sanaag regio van Somaliland vormden zich staatsinstituties waar traditionele instituties bij werden betrokken. Tegelijkertijd zorgde de groeiende autonomie van de lokale politieke leiders voor een loskoppeling van statelijke en niet-statelijke instituties. Stamleiders bleven belangrijk, omdat de nieuwe politieke leiders moeite hadden legitimatie te verkrijgen. Patronage en strategische samenwerking met stamleiders hielpen de staatsambtenaren loyaliteit te mobiliseren.³⁴⁶ Patriomoniale mechanismen bleven op deze manier belangrijk in de politieke organisatie van Somaliland.

In Awdal presteerden staatsinstituties beter, als gevolg van meer homogeniteit in de afstamming van de bevolking. Dit vergemakkelijkte het collectieve besluitvormingsproces van lokale politiek. Dit laat zien dat verschillen tussen stammen toch een obstakel bleven in de nieuwe staat. Volgens Tomas Debiel is een belangrijke voorwaarde voor stabiliteit in een regio het bestaan van een 'gedeeld mentaal model'.³⁴⁷ Dit zorgt voor een gevoel van gemeenschappelijke samenhang en maakt fragmentatie van de sociaal-politieke orde

³⁴³ Ibrahim en Terlinden, "Making Peace, Rebuilding Institutions: Somaliland - a Success Story?", p. 54.

³⁴⁴ Idem, p. 56.

³⁴⁵ Osman, A. A., "Order out of chaos, Somali customary law in Puntland and Somaliland", in: Bradbury, M. en Healy, S., "Whose peace is it anyway? connecting Somali and international peacemaking", *Accord* 21 (2010) p.p. 58 - 59, p. 59.

³⁴⁶ Debiel, "Local State-Building in Afghanistan and Somaliland", p. 41.

³⁴⁷ Idem, p. 42.

onwaarschijnlijker. Een voorbeeld hiervan voor Somaliland is de gedeelde ervaring van repressie tijdens de burgeroorlog.

Dankzij meerdere vredesconferenties kwam politieke verzoening tot stand wat in 1993 leidde tot de verkiezing van een president.³⁴⁸ In 1996 werd deze president herkozen, wat de politieke stabiliteit bevestigde.³⁴⁹ In Boroma werd Mohammed Haji Ibrahim Egal gekozen tot president. Tijdens de eerste twee jaar van het bestaan was de overheid in staat de basis voor een rechtssysteem te creëren en veiligheid te bieden. Zo werd de politiemacht hersteld.³⁵⁰ Zoals eerder aan bod gekomen in deze scriptie is veiligheid noodzakelijk, alvorens staatsvorming effectief kan worden uitgevoerd. Deze voorwaarde verwoordt Etzioni als; “Basic security before democratization”.³⁵¹ Hiermee wordt de aanwezigheid van fundamentele veiligheidsvoorwaarden bedoeld, oftewel omstandigheden waaronder burgers hun leven kunnen leiden en kunnen deelnemen aan het publieke leven zonder dat zij angstig hoeven te zijn om verwond of vermoord te worden.

Het feit dat er veiligheid moet zijn voordat economische en democratische reconstructie kan plaatshebben noemt Etzioni overduidelijk. Hij illustreert deze bevinding als volgt: ‘If contractors are regularly kidnapped, if the Pipelines they lay are blown up, and if those who cooperate with them are kidnapped or shot, reconstruction will at best proceed with great difficulties and at huge costs’.³⁵² De waarborging van veiligheid in Somaliland leidde uiteindelijk in 2001 tot een referendum over de constitutie en op 14 april 2003 tot verkiezingen.³⁵³ Deze voltrokken zich op een vreedzame en ordelijke manier. Internationale en binnenlandse waarnemers beaamden de vrije en transparante manier van stemmen.³⁵⁴

Niet alleen in het noordwesten, maar ook in andere regio’s van Somalië traden regionale organisatievormen naar voren. Terwijl in Somaliland in 1997 een constitutie werd opgezet en

³⁴⁸ Ibrahim en Terlinden, "Making Peace, Rebuilding Institutions: Somaliland - a Success Story?", p. 76.

³⁴⁹ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 221.

³⁵⁰ Ibrahim en Terlinden, "Making Peace, Rebuilding Institutions: Somaliland - a Success Story?", p. 57.

³⁵¹ Etzioni, *Security First*, p. 2.

³⁵² Idem, p. 59.

³⁵³ Hoehne, "Mimesis and Mimicry in Dynamics of State and Identity Formation in Northern Somalia", p. 260.

³⁵⁴ Bradbury, M. e.a., "Somaliland: Choosing politics over violence.", *Review of African Political Economy* Vol. 97 (2003) p.p. 455 – 478, p. 469.

goedgekeurd, werd een jaar later de regionale staat Puntland uitgeroepen.³⁵⁵ Puntland omvatte de noordoostelijke regio, waar de meerderheid van de bevolking gelieerd was aan de Darod stam.³⁵⁶

In december 1993 werd een vredesconferentie gehouden in de stad Gowe. De deelnemers waren stamoudsten, gemeenschapsleiders, intellectuelen en religieuze leiders. De gewapende facties namen slechts deel als waarnemers. Het doel was om tot vrede en samenwerking te komen tussen de verschillende stammen en sub-stammen. De conferentie leidde tot verregaande afspraken betreffende veiligheid, economische ontwikkeling, sociaal beleid en samenwerking.³⁵⁷ De leiders van regio Puntland waren destijds nog gericht op een nationaal, in plaats van een regionaal, verzoeningsproces.

In januari 1997 werd een nationaal verzoeningsproject, genaamd het Sodere-initiatief, op touw gezet door Premier Meles Zenawi van Ethiopië.³⁵⁸ Het doel achter het initiatief was het opstarten van een confederale structuur voor geheel Somalië. Hierin werden alle grote stammen vertegenwoordigd van Somalië. Stoelen werden beschikbaar gesteld voor de vertegenwoordiging van kleinere stammen. De factie van Somaliland was overigens afwezig. Zij lieten weten pas relaties aan te gaan als het Zuiden stabiel was. Dan pas zouden zij openstaan voor gedeelde paspoorten, een gemeenschappelijk buitenlands- en veiligheidsbeleid en handelregelgeving.³⁵⁹ Het initiatief leek veelbelovend, maar viel uiteindelijk in duigen toen bleek dat de USC facties teveel macht naar zich toe wilden trekken.³⁶⁰ Na deze teleurstelling realiseerden de leiders in Puntland dat de prioriteit bij de formatie van een eigen politieke autoriteit en staatsstructuur moest komen te liggen.

Tussen mei en augustus 1998 werd een stammenconferentie in Garowe gehouden die vergelijkbaar was met de conferenties in Burco en Boroma in Somaliland. Meer dan 300

³⁵⁵ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 247.

³⁵⁶ Idem, p. 222.

³⁵⁷ Mohamoud, *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa*, p. 161.

³⁵⁸ Raad van de Europese Unie, "22ste zitting van de ACS-EG-Raad van Ministers", http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/nl/er/024c0022.htm, laatst gewijzigd 28 april 1997, laatst bezocht 18 november 2011.

³⁵⁹ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 268.

³⁶⁰ Idem, p. 271.

politieke- en stamleiders waren hierbij aanwezig.³⁶¹ Deze bijeenkomst resulteerde in de oprichting van de regionale staat Puntland. Somalisch nationalisme zorgde ervoor dat Puntland niet de onafhankelijkheid uitriep en zichzelf als een deelrepubliek van het gehele Somalië zag.³⁶² De leiders zagen de conferentie als een eerste stap naar het ontwikkelen van een democratische en representatieve overheid en naar de ontwikkeling van een alternatief op de afscheidingsoptie waarvoor Somaliland had gekozen.³⁶³

In Somaliland leidden de conferenties tot een proces van integratie van stamoudsten in het besluitvormingproces.³⁶⁴ Ook in Puntland werden stamoudsten betrokken bij overheidsinstituties. Oudsten zorgden ervoor dat conflict tussen partijen, of tussen de president en leden van het parlement, niet uitmondde in geweldpleging door vroegtijdig tussen beide te komen.³⁶⁵ Tijdens de jaren van staatsloosheid hadden de oudsten de administratie van interne zaken op zich genomen, gebaseerd op traditionele- en Shariawetten zoals zij voorheen ook hadden gedaan.³⁶⁶ De rol van de traditionele autoriteiten werd in Puntland, in tegenstelling tot Somalië, niet formeel geïnstitutionaliseerd.³⁶⁷

Ulf Terlinden noemt een aantal cruciale verschillen tussen Puntland en Somaliland en het zuidelijke en centrale deel van Somalië die succesvolle staatsvorming in de deelregio's mogelijk maakten en in Somalië als geheel ontbraken. Ten eerst werden bijeenkomsten in de deelregio's gesteund door de gemeenschap in het geheel. Ook namen de voornaamste figuren uit alle stammen vrijwillig deel aan de onderhandelingen en stabilisering. Ten derde werden resoluties aangenomen op basis van consensus na breed overleg.³⁶⁸

Volgens Abdulle, raadsman bij het *Puntland Development and Research Center*, hadden zowel Puntland als Somaliland hun interne oorlogen niet overleefd zonder constante steun en betrokkenheid van de stamoudsten. De niet-statelijke instituties beschikken weliswaar niet over

³⁶¹ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 272.

³⁶² Hoehne, "Mimesis and Mimicry in Dynamics of State and Identity Formation in Northern Somalia", p. 252.

³⁶³ Idem, p. 262.

³⁶⁴ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 247

³⁶⁵ Osman, "Order out of chaos, Somali customary law in Puntland and Somaliland", p. 59.

³⁶⁶ Brons, *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia*, p. 271.

³⁶⁷ Hoehne, "Mimesis and Mimicry in Dynamics of State and Identity Formation in Northern Somalia", p. 262.

³⁶⁸ Abdulle, J.I., "Civil Society in the Absence of a Somali State", in: Bradbury, M. en Healy, S., "Whose peace is it anyway? connecting Somali and international peacemaking", *Accord* 21 (2010) p.p. 70 - 88, p.76.

zoveel middelen als een gemiddelde staat, maar zij beschikken wel over autoriteit en hebben hierdoor veel macht over de samenleving.³⁶⁹ In beide regio's spelen stamverbanden en traditionele leiders, in Somaliland bijvoorbeeld in de Guurti, nog een belangrijke rol binnen de politieke systemen.

Terlinden omschrijft Somaliland en Puntland als dynamische hybriden. De deelstaten zijn gefundeerd op een machtsverdeling tussen stammen, maar dit binnen het raamwerk van westerse procedures en instituties, zoals verkiezingen, een parlement en een kabinet.³⁷⁰ Somaliland en Puntland zijn voorbeelden van de succesvolle verwezenlijking van neopatrimoniale staatsvorming, waarbij traditionele loyaliteiten mengen met een rationeel-legalistisch systeem.

Beide gevallen illustreren de effectiviteit van intern gestuurde, op cultuur gebaseerde bottom-up benaderingen van post-conflict staatsvorming. Puntland en Somaliland worden patrimoniaal bestuurd, omdat de inheemse cultuur en tradities worden vermengd met het moderne statenmodel. Dit patrimoniale stelsel is voor beide staten een goed alternatief op een moderne staat gebleken.³⁷¹

Conclusie

De cultuur in Somalië is gefundeerd op een stammenverdeling. De Somalische bevolking identificeerde zich aan de hand van afstamming en niet met de overkoepelende Somalische nationaliteit. Een uitzondering hierop was het pan-Somalische ideaal dat voornamelijk in de jaren zeventig leefde onder de bevolking, waarvan de Ogaden oorlog een duidelijk voorbeeld is. Dit gevoel van verwantschap kwam overigens alleen naar voren wanneer het externe aangelegenheden betrof. Intern bleven stamverbanden de voornaamste rol spelen. Ook was er een verdeling tussen het noorden en het zuiden van het land. Die sinds de eenwording in 1960

³⁶⁹ Osman, "Order out of chaos, Somali customary law in Puntland and Somaliland", p. 59.

³⁷⁰ Abdulle, "Civil Society in the Absence of a Somali State", p.76.

³⁷¹ Kibble, S. en Walls, M., "Beyond Polarity: Negotiating a Hybrid State in Somaliland", *Africa Spectrum* Vol. 45, 1 (2010) p.p. 31-56, p. 33.

stroeve samenwerking hebben gekend. Ook tussen de pastorale en de landelijke bevolking was sprake van vijandigheid en onbegrip.

Siad Barre maakte van deze stammenverdeling gebruik. Onder zijn bewind was er sprake van neopatrimonialisme, aangezien de staatsbureaucratie vermengd was met de notie van de staat als persoonlijk bezit en het afkopen van loyaliteit middels giften. Een dergelijke vorm van bewind in een gefragmenteerde samenleving neigt al snel naar partijdigheid. Wetten staan niet boven de staat, zoals in een rationeel-legalistisch samenlevingsverband, maar zijn onderhevig aan willekeur en subjectiviteit. Barre koos ervoor bepaalde stammen te benadelen ten opzichte van anderen. Het centrale bestuur versterkte via een verdeel-en heerspolitiek de fragmentatie binnen de samenleving.

In deze scriptie is duidelijk geworden dat fragmentatie binnen de Somalische samenleving de norm is. Somalië kent geen geschiedenis van eenheid onder een centraal bestuur. Zelfs onder een centraal bestuur, van 1960 tot 1991, was de samenleving gefragmenteerd. Dit maakte dat het centrale beleid eveneens geworteld was in deze verdeeldheid en hierop voortbouwde. Eenheid werd niet bevorderd tijdens centrale besturen, maar de fragmentatie versterkte juist. Dit zou een voorbode zijn voor het staatsvormingsproces van de Verenigde Naties in Somalië.

Het staatsvormingsproces van de Verenigde Naties in Somalië was gericht op het vormen van één staat, van een eenheid. De aanpak werkte vanuit een centralistisch uitgangspunt. De centrale staat zou na herstel het gehele land moeten kunnen stabiliseren en controleren.

Een belangrijke bijkomstigheid van de centralistische benadering van het staatsvormingsproces door de VN was dat de aandacht disproportioneel bij het zuiden van het land kwam te liggen, namelijk bij Mogadishu. Dit terwijl regio's buiten het zuiden vaak stabielere waren en hier dus gewerkt had kunnen worden aan het winnen van steun voor een nieuwe centrale staat. De staat representeerde hierdoor voornamelijk de realiteit in Mogadishu. Het waren ook de voornaamste strijders aldaar, Ali Mahdi en Aidid, die de meeste inspraak genoten in onderhandelingen met de VN.

Een extern bestuurd staatsvormingsproces is zeer ingewikkeld tot onmogelijk in een staat die dermate gefragmenteerd is. Het wordt met veel betrokken actoren namelijk lastig om de

realiteit binnen de samenleving te doen weerspiegelen in de nieuwe staat. De externe actor beslist in grote mate waar de voornaamste macht in de nieuwe staat komt te liggen, omdat zij met lokale actoren in onderhandelingen treden. Deze partijdigheid binnen het proces creëert vijandigheid vanuit de overige actoren jegens de inspanningen. In een gefragmenteerde samenleving als Somalië is dit een groot probleem, omdat het hier niet om een kleine minderheid gaat die niet tevreden is met de aangewezen actoren voor onderhandelingen. Loyaliteit was hier zo verspreid dat, toen de VN besloten met Mahdi en Aidid in onderhandeling te gaan, het staatsvormingproces van de VN de betrokkenheid van een groot deel van de bevolking verloor.

Deze partijdigheid kan noodgedwongen worden genoemd. Het is namelijk lastig om voldoende actoren te betrekken bij het proces als er tussen hen zoveel vijandigheid is opgebouwd door jaren van conflict. Het was voor de internationale troepenmacht in Somalië ook vanuit praktisch oogpunt van belang om de voornaamste militaire partijen te vriend te houden. Deze actoren waren namelijk het meest bedreigend voor de eigen veiligheid, wat tijdens de UNOSOM missies overduidelijk de prioriteit kende. Zo werd geweld alleen toegestaan uit zelfverdediging en niet om een Somaliër te beschermen tegen geweld van een landgenoot.

Toch is het niet onmogelijk om tot een meer gebalanceerd en uitgewogen machtsverdeling te komen. Sahnoun deed een poging tot een dergelijke benadering van staatsvorming. Hij hanteerde een inclusieve en brede strategie. De machtigste militieiders kregen een kans mee te dingen naar een machtspositie, maar waren niet bij voorbaat de belangrijkste onderhandelingspartners. Daarentegen werden ook traditionele leiders met meer aanzien onder de bevolking betrokken bij het proces. Sahnouns onpartijdigheid maakte dat het nationale verzoeningsproces onder hem aanzienlijk meer steun genoot onder de bevolking dan tijdens de latere staatsvormingpogingen onder UNOSOM II.

Na het vertrek van Sahnoun verslechterde de situatie in Somalië. De VN stuurden een extra troepenmacht zonder dit te overleggen met de militieiders van Somalië. Dit ondanks dat de militieiders door de VN als de belangrijkste onderhandelingspartners werden beschouwd.

Aidid had eerder duidelijk gemaakt afkeurend tegenover een grootschalige interventiemacht te staan, maar hier werd geen rekening mee gehouden.

Onder UNOSOM II nam de partijdigheid van de Verenigde Naties toe, doordat zij zich compleet richtte op samenwerking met Ali Mahdi en zelfs de strijd aangingen met Aidid. Dit maakte van de VN de zoveelste strijdende actor binnen een al zo gecompliceerd conflict. De organisatie verloor zijn neutrale karakter en daarmee de steun van het voornaamste deel van de bevolking die het als een bezettende macht begonnen te zien. Mede door deze nauwe betrokkenheid van de VN kwam de prioriteit van de organisatie in Somalië bij militaire doelstellingen en operaties te liggen in plaats van bij neutrale institutionele opbouw.

Om de realiteit in een gefragmenteerde samenleving in de staat te kunnen weerspiegelen is een machtsverdeling nodig. In een door conflicten geteisterde samenleving betreft dit een ingewikkeld proces, aangezien de actoren huiverig zijn hun macht te delen met de vijand. Er moet voorzichtig te werk worden gegaan en mede hierdoor beslaat dit een langdurig proces. De UNOSOM en UNITAF missies hadden respectievelijk te lijden onder geld- en tijdsdruk, waardoor een dergelijke aanpak weinig kans gegund werd. Tevens paste het idee van gedeelde macht niet bij het moderne staatsvormingmodel, waarin een centrale staat met geconcentreerde macht het uitgangspunt was.

Dat het niet onmogelijk is om een stabiele staat te vormen in een door conflicten geteisterde, gefragmenteerde regio lieten de regio's Somaliland en Puntland zien. Er waren een aantal cruciale verschillen tussen deze regio's en het zuiden en centrale deel van het land die stabiliteit mogelijk maakten. Ook zijn er belangrijke punten waardoor staatsvorming in deze deelregio's wel mogelijk bleek, maar niet in Somalië als geheel.

De aanwezigheid van traditionele systemen moet niet simpelweg als een obstakel worden gezien, maar als een feit. Met een dergelijk feit kan gewerkt worden, zoals Sahnoun liet zien. Toen er geen rekening werd gehouden met deze traditionele mechanismen botste dit niet alleen met de moderne staat die de VN trachtten op te bouwen, maar ook gingen kostbare mogelijkheden verloren voor de VN-missies, namelijk om tot samenwerking te komen met de belangrijkste, meest legitieme en gerespecteerde partijen binnen Somalië.

Het stammensysteem werd gezien als een obstakel tijdens de staatsvormingpogingen van de VN. Het traditionele systeem creëerde desondanks ook mogelijkheden, zoals de essentie van het behoud van een machtsbalans. Hierdoor konden nieuwe overheden en machthebbers niet makkelijk manoeuvreren, wat mogelijk nieuwe instabiliteit had kunnen uitlokken. Machthebbers werden dus gedwongen voorzichtig te werk te gaan. Hiervoor is geduld nodig. Sahnoun begreep dit principe en nam de tijd om een groot aantal leiders, zowel traditioneel als militair, te betrekken bij onderhandelingen. Hij moest hierbij voorzichtig manoeuvreren, zodat de partijen hem als een neutrale speler beschouwden. Onder UNOSOM werd deze aanpak uiteindelijk niet gehanteerd, maar in Somaliland en Puntland leidde het tot succes.

Welke omstandigheden maakte het mogelijk dat deze gefragmenteerde regio's wel tot een succesvolle staatsvorming kwamen? Dit is een belangrijke vraag die licht kan werpen op de hoofdvraag, namelijk wat de redenen waren dat staatsvorming onder UNOSOM niet kon slagen.

In de scriptie zijn verschillen besproken tussen omstandigheden in zuid en centraal Somalië en de regio's van Somaliland en Puntland. Ulf Terlinden wees op de betrokkenheid van de gemeenschap bij de bijeenkomsten en het belang van consensus bij het aannemen van resoluties. Naast deze punten hadden de regio's minder te lijden onder militaire activiteit, die zich voornamelijk concentreerde in het zuiden en centrum van het land.

In Somaliland en Puntland stabiliseerde meer homogene gebieden makkelijker dan de minder homogene streken. In de totale regio's was echter, ondanks afwisselende stamverhoudingen, sprake van een gedeeld mentaal model, oftewel een eenheidsgevoel. Dit gevoel kwam voort uit een gedeelde geschiedenis van het extreme staatsgeweld en de vernietiging van de regio tussen 1982 en 1990. In beide regio's waren een aantal stammen in de meerderheid. Toch leidde dit niet tot overheersing door die stammen. Dit is voornamelijk te danken aan de rol die traditionele instituties zijn blijven spelen in deze regio's. Taken van conflictresolutie en bemiddeling bleven in handen van stamoudsten, die respect en legitimiteit genoten.

Fragmentatie langs stamverband betekende dus niet onvermijdelijk fragmentatie binnen de sociaal-politieke orde. Dit kwam door het gevoel van verbintenis dat stamlijnen overschreed.

De bevolking plaatste vertrouwen in de traditionele leiders van de stammen om tot conflictresolutie te komen en zo een weg uit de crisis te vinden. Dit vertrouwen vereiste legitimiteit, wat de voornaamste machthebbers in het zuiden en centrum van Somalië misten.

Ook is er een gevoel van trots onder de Noordelijke bevolking jegens hun overheid, aangezien zij zelf verantwoordelijk waren voor het creëren van stabiliteit en orde en geen of amper externe hulp kregen. De complete afwezigheid van externe bemoeienis in Somaliland wordt vaak een belangrijke factor genoemd voor het succes in staatsvorming aldaar. Het is echter lastig om conclusies op een ontbrekende factor te baseren.

Wel heeft de VN-interventie in Somalië geleid tot meer instabiliteit op het gebied van staatsvorming. Op het gebied van voedselhulp waren zij meer succesvol. De manier waarop zij dit succes bereikte schaadde vervolgens het doel van het opbouwen van een effectieve staat. Contraproductief in dit opzicht was bijvoorbeeld de vergroting van de macht van illegitieme en onpopulaire militieiders. Zij werden verrijkt aan de hand van de VN-operaties en verkregen een hoge status in onderhandelingen onder leiding van de Verenigde Naties.

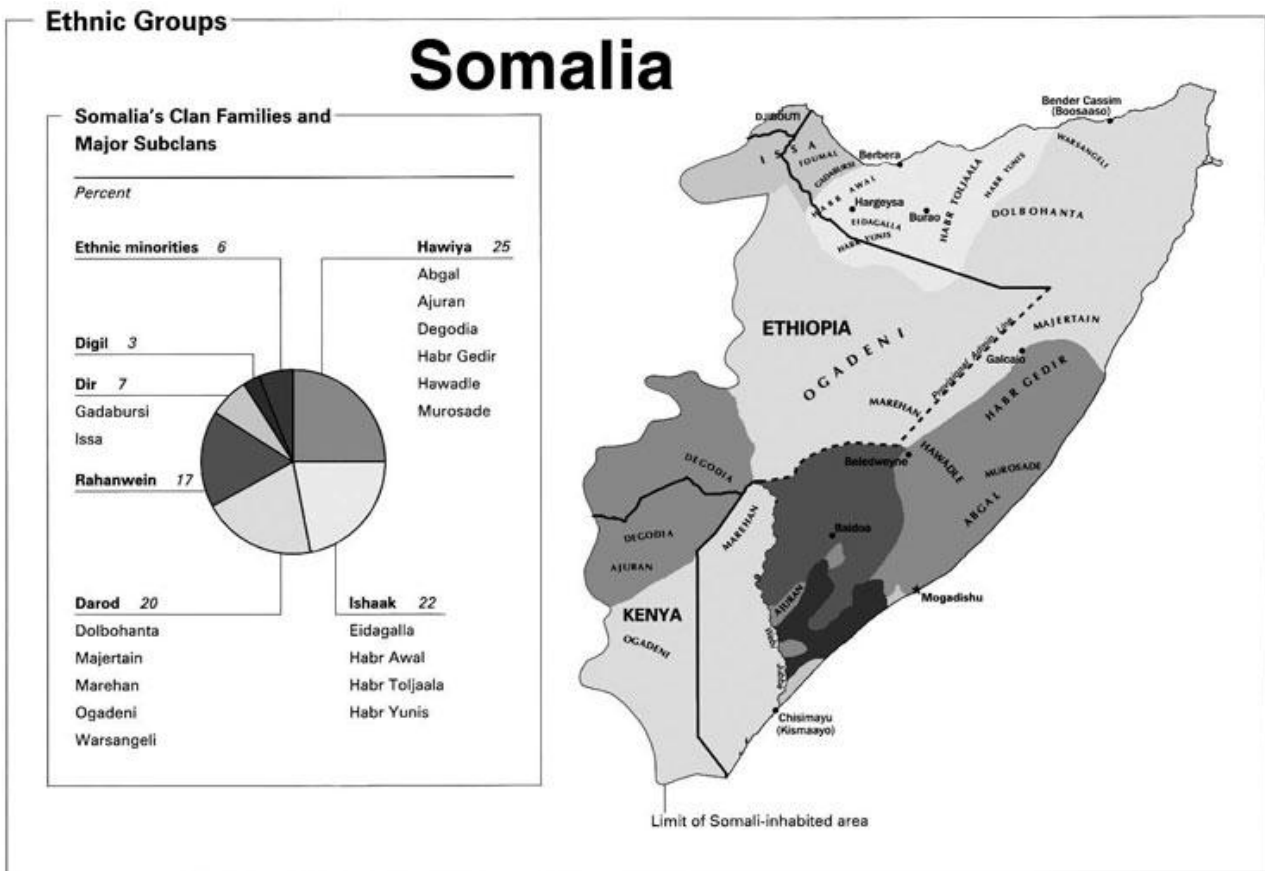
De VN hebben tijdens de UNOSOM missies onderschat hoeveel tijd, middelen, geduld en eigen troepenslachtoffers het zou kosten om een dermate gefragmenteerde en door conflicten geteisterde samenleving als Somalië te helpen. Het betrof een proces dat vele malen meer inzet en tijd vereiste dan de internationale gemeenschap bereid was op te geven. De interventie werd gekenmerkt door onbegrip jegens de Somalische geschiedenis en cultuur. Er werd te weinig waarde gehecht aan concepten van legitimiteit en lokale betrokkenheid. De staat zou van bovenaf op de bevolking geforceerd worden. Aangenomen werd dat de bevolking externe oplegging van een staat zou accepteren in ruil voor mogelijke stabiliteit. Hierbij werd geen rekening gehouden met slechte ervaringen die de bevolking had met een centrale staat en het gebrek aan vertrouwen dat zij hadden in Ali Mahdi en Aidid.

Traditionele leiders, persoonlijke loyaliteiten en niet-statelijke instituties kenden in Somalië een grote vorm van aanzien, waaruit de VN niet geput hebben tijdens hun staatsvormingspogingen. Een moderne staat paste om die redenen niet in de Somalische samenleving. Er werd geen rekening gehouden met de statelijke betrokkenheid die de bevolking gewend was en wenste.

Een tweede reden dat het moderne statenmodel niet paste op Somalië was de eerder genoemde fragmentatie van de samenleving. Het moderne statenmodel is te centralistisch om alle actoren van belang in acht te kunnen nemen. Doordat sommige actoren wel betrokken werden en andere actoren niet speelden de VN in op de aanwezige onderlinge verdeeldheid in het land en versterkte deze.

In deze scriptie is naar voren gekomen hoe belangrijk het is om naar de specifieke context van een staat of bevolking te kijken, alvorens daar verregaande beslissingen over worden gemaakt. Elke staat is afhankelijk van een zekere steun vanuit de bevolking. Deze steun kan gefundeerd zijn op autoriteit en angst of op legitimiteit en acceptatie. Een modern statenmodel gaat uit van het tweede. Dit statenmodel probeerden de VN op Somalië toe te passen, maar zij hielden geen rekening met het legitimiteitsconcept. Om deze reden ontbrak de populaire steun voor een Somalische staat en bleek deze niets anders dan een lege huls zonder werkelijke macht over de samenleving.

Bijlage 1

Stammenverdeling binnen Somalië en de buurlanden.

Bron: ZMagazine, "The Global War on Tribes", <http://www.zcommunications.org/the-global-war-on-tribes-by-zoltan-grossman>, Laatst gewijzigd 06-2010, laatst bezocht 28-11-2011.

Literatuurlijst

Literatuur

- Abdulle, J.I., "Civil Society in the Absence of a Somali State", in: Bradbury, M. en Healy, S., "Whose peace is it anyway? connecting Somali and international peacemaking", *Accord* 21 (2010) p.p. 70 - 88.
- Akpinarli, N., *The Fragility of the 'Failed State' Paradigm, A Different International Law Perception of the Absence of Effective Government* (Leiden 2010).
- Allard, K., *Somalia Operations: Lessons Learned* (Honolulu 2002).
- Bacon, P. en Inoguchi, T., "Sovereignties: Westphalian, liberal and anti-utopian", *International Relations of the Asia-Pacific* Vol. 1, 2 (2001) p.p. 285 – 304.
- Battersby, P. en Siracusa, J. M., *Globalization and Human Security* (Plymouth 2009).
- Baumann, R. F. en Yates, L. A., "My Clan Against the World", *US and Coalition Forces in Somalia 1992 – 1994* (Leavenworth 2003).
- Berger, M.T., "From Nation-Building to State-Building: the geopolitics of development, the nation-state system and the changing global order", *Third World Quarterly* Vol. 27, 1 (2006) p.p. 5 – 25.
- Bøås, M. en Rotwitt, N., "Remaking the Somali state: a renewed building-block approach", *Norwegian Peacebuilding Centre* (September 2010).
- Bradbury, M. e.a., "Somaliland: Choosing politics over violence.", *Review of African Political Economy* Vol. 97 (2003) p.p. 455 – 478.
- Bratton M. en Walle, van de N., *Democratic Experiments in Africa, Regime Transitions in Comparative Perspective* (Cambridge 1997).
- Brinkerhoff, D. W. en Johnson, R. W., "Decentralized Local Governance In Fragile States: Learning From Iraq", *International Review of Administrative Sciences* Vol. 75, 4 (2009) p.p. 1-23.
- Brons, M.H., *Society, Security, Sovereignty and the State: Somalia, From Statelessness to Statelessness?* (Groningen 2001).
- Brooks, R.E., *Failed States, or the State as Failure?* (Chicago 2005).

- Brownlee, J., "...And Yet They Persist: Explaining Survival and Transition in Neopatrimonial Regimes", *Studies in Comparative International Development* Vol. 37, 3 (2002), p.p. 35 – 64.
- Bruton, B.E., *Somalia: A New Approach* (2010).
- Chesterman, S., e.a., "Making States Work, From State Failure to State-Building", *International Peace Academy* (2004).
- Clements, K.P., "Internal Dynamics and External Interventions", *Peace Review* Vol. 21, 1 (2009) p.p. 1 – 12.
- Clarke, W.S. en Gosende, R., "Somalia: Can A Collapsed State Reconstitute Itself?" in: Rotberg, R. I., *State Failure and State Weakness in a Time of Terror*, p.p. 129 en 158.
- D'Anieri, P., *International Politics: Power and Purpose in Global Affairs* (Wadsworth 2010).
- Debiel, T. En Lambach, D., "How State-Building Strategies Miss Local Realities", *Peace Review* Vol. 21, 1 (2009) p.p. 22 – 28.
- Debiel, T., e.a., "Local State-Building in Afghanistan and Somaliland", *Peace Review* Vol. 21, 1 (2009), p.p. 38 – 44.
- Dobbins, J., e.a., *America's role in nation-building, from the Germany to Iraq* (Santa Monica 2003).
- Dobbins, J., *The UN's role in nation-building: from Congo to Iraq* (Santa Monica 2005).
- Dusza, K., "Max Weber's Conception of the State", *International Journal of Politics, Culture, and Society* Vol 3, 1 (1989) p.p. 71-105.
- Duyvesteyn, I., *Clausewitz and African War, Politics and strategy in Liberia and Somalia* (New York 2005).
- Etzioni, A., *Security First, For A Muscular, Moral Foreign Policy* (Yale 2007).
- Farah, M., "The role of Somaliland elders in making and keeping peace, a conversation with Hajji Abdi Hussein Yusuf", in: Bradbury, M. en Healy, S., "Whose peace is it anyway? connecting Somali and international peacemaking", *Accord* 21 (2010) p.p. 60 – 61.
- Fitzgerald, N.J., *Somalia: issues, history, and bibliography* (New York 2002) .
- Ford, R., e.a., "Somalia after state collapse: Chaos or improvement?", *Journal of Economic Behaviour and Organization* Vol. 67 (2008), p. 657 - 670.
- Fortna, V. P., "Does Peacekeeping Keep Peace? International Intervention and the Duration of Peace After Civil War", *International Studies Quarterly* Vol. 48 (2004), p.p. 269 – 292.

- Fox, M., *Political Culture in Somalia, Tracing Paths to Peace and Conflict* (Uppsala 2000).
- Fukuyama, F., "The Imperative of State-Building", *Journal of Democracy* Vol. 15, 2 (2004) p.p. 17 – 31.
- Fukuyama, F., *Nation-Building, Beyond Afghanistan and Iraq* (Baltimore 2006).
- Grindle, M.S., "Good Enough Governance Revisited", *Development Policy Review* Vol. 25, 5 (2007) p.p. 553 – 574.
- Hagmann, T., "Beyond clannishness and colonialism: understanding political disorder in Ethiopia's Somali region, 1991 – 2004", *Journal of Modern African Studies* vol. 43, 4 (2005) p.p. 509 – 536.
- Hansen, S. J., "Warlords and Peace Strategies: The Case of Somalia", *The Journal of Conflict Studies* Vol. 13, 2 (2003), p.p. 57 – 78.
- Hawk, K. H., *Constructing The Stable State, Goals for Intervention and Peacebuilding* (Londen 2002).
- Hellema, D., "Humanitaire interventie en de verbreiding van democratie", in Hellema, D. en Reiding, H., *Humanitaire interventie en soevereiniteit, de geschiedenis van een tegenstelling* (Amsterdam 2004).
- Hellema, D. en Reiding H., "Humanitaire interventie en Soevereiniteit", in Hellema, D. en Reiding, H., *Humanitaire interventie en soevereiniteit, de geschiedenis van een tegenstelling* (Amsterdam 2004).
- Helman, G. en Ratner, S. B., "Saving Failed States", *Foreign Policy* Vol. 89 (1992-1993).
- Herbst, J.I., "A New Approach to Sovereignty in Africa", *SAIS Review* Vol. 21, 1 (2001) p.p. 219 – 223.
- Herbst, J.L., "Responding to State Failure in Africa", *International Security* Vol. 21, 3 (1996-1997) p.p. 120 – 144.
- Ibrahim, M.H. en Terlinden, U., "Making Peace, Rebuilding Institutions: Somaliland - a Success Story?", in: Harneit-Sievers, A. en Spilker, D., *Promoting Democracy under Conditions of State Fragility, Volume 2: Somalia* (Nairobi 2008).
- Janzen, J., *What are Somalia's Development Perspectives? Science between Resignation and Hope?* (Berlin 2001).

- Jenkins, K. En Plowden, W., *Governance and nationbuilding, the failure of international intervention* (Northampton 2006).
- Johnston, M., e.a., "Rethinking Patrimonialism and Neopatrimonialism in Africa", *African Studies Review* vol. 52, 1 (2009) p.p. 125 – 156.
- Kaplan, S., "Rethinking State-Building in a Failed State", *The Washington Quarterly* Vol. 33, 1 (2010) p.p. 81 – 97.
- Levi, M., e.a., "Conceptualizing Legitimacy, Measuring Legitimizing Beliefs", *American Behavioural Scientist* Vol. 53, 3 (2009) p.p. 354 – 375.
- Lewis, I.M., *A Pastoral Democracy, A Study of Pastoralism and Politics among the Northern Somali of the Horn of Africa* (Hamburg 1999).
- Lewis, I.M., *Blood and Bone, the call of kinship in Somali society* (Lawrenceville 1994).
- Lewis, I.M., *The Modern History of Somaliland, From Nation to State* (Londen 1965).
- Lewis, I.M., "The Politics of the 1969 Somali Coup", *Journal of Modern African Studies* Vol. 10, 3 (1972), p.p. 383 – 408.
- Lewis, I.M., *Understanding Somalia and Somaliland, A guide to cultural history and social institutions* (New York 2008).
- Luttwak, E.N., "Give War a Chance", *Foreign Affairs* Vol. 78, 4 (1999) p.p. 36 – 44.
- Lyons, T. en Samatar, A. I., *Somalia: State collapse, multilateral intervention and strategies for political reconstruction* (Washington 1995).
- Malloy, J.M., *Authoritarianism and Corporatism in Latin America* (Pittsburgh).
- Marte, L.F., *Political Cycles in International Relations, The Cold War and Africa 1945 – 1990* (Amsterdam 1994).
- Marten, K.Z., "Warlordism in Comparative Perspective", *International Security* Vol. 31, 3 (2007) p.p. 41 – 73.
- Menkhaus, K, "Understanding State Failure in Somalia: Internal and External Dimensions" in: Spilker, D. en Sievers, A. H., *Somalia, Current Conflicts and New Chances for State Building* (Berlijn 2008) p. 30 – 51.
- Menkhaus, K.J., "Governance without Government in Somalia, Spoilers, State Building and the Politics of Coping", *International Security* Vol. 31, 3 (2006/2007) p.p. 74 – 106.

- Menkhaus, K., "Somalia, A Country in Peril, a Policy Nightmare", *ENOUGH Strategy Paper*(2008).
- Migdal, J.S., e.a., *State Power and Social Forces, Domination and Transformation in the Third World* (Cambridge 1994).
- Molier, G., *De (on)rechtmatigheid van humanitaire interventie, Respect voor staatssoevereiniteit versus bescherming van mensenrechten?* (Groningen 2003).
- Mohamoud, A.A., *State Collapse and Post-Conflict Development in Africa, The Case of Somalia* (1960-2001) (Amsterdam 2002).
- Myerson, R.B., *Rethinking the Fundamentals of State-Building* (Chicago 2011).
- Nuruzzaman, M., "Revisiting the Category of Fragile and Failed States in International Relations", *International Studies*, Vol. 46, 3 (2011).
- Omaar, R. en Waal, A. de, *Somalia, Crimes and Blunders* (Oxford 1995).
- Osman, A.A., "Order out of chaos, Somali customary law in Puntland and Somaliland", in: Bradbury, M. en Healy, S., "Whose peace is it anyway? connecting Somali and international peacemaking", *Accord* 21 (2010) p.p. 58 – 59.
- Paris, R.I., *Ordering the World: Academic Research and Policymaking on Fragile States* (Ottawa 2010).
- Rear, M., *Intervention, Ethnic Conflict and State-Building in Iraq, A Paradigm for the Post-Colonial State* (New York 2008).
- Rotberg, R.I., *When States Fail, Causes and Consequences* (Princeton 2004) .
- Vinci, A., *Armed groups and the balance of power: The International Relations Of Terrorists, Warlords And Insurgents* (New York 2009).
- Schwartzman, S., "Back to Weber, Corporatism and Patrimonialism in the Seventies", in: Erdmann, G. en Engel, U., "Neopatrimonialism Reconsidered, Critical Review and Elaboration of an Elusive Concept", *Commonwealth and Comparative Politics* Vol. 45, 1 (2007) p.p. 95 – 119.
- Sitkowski, A., *UN Peacekeeping, Myth and Reality* (Westport 2006).
- Therkildsen, O., "Understanding Public Management through Neopatrimonialism, A Paradigm for all African Seasons?", in: Engel, U. en Olsen, G.R., *The African Exception* (Londen 2005).
- The United Nations, "Federalism and Decentralization Options for Somalia", Conference Report 27 – 29 november 2008.

The United Nations, *The United Nations and Somalia, 1992 – 1996* (New York 1996).

Teran, R.E., *Paradoxical Operations, International Peacebuilding and the Triangulation of Violence* (Boston 2009).

Tiihonen, S., *The History of Corruption in Central Government* (Amsterdam 2003).

Walls, M., "The Emergence of a Somali State: Building Peace From Civil War in Somaliland", *African Affairs* Vol. 108, 432 (2009) p.p. 371 – 389.

Weber, M. en Winckelmann, J., *Wirtschaft und Gesellschaft. Grundriß der Verstehenden Soziologie* (1980 [1922]).

Yoo, J., "Fixing Failed States", *California Law Review*, Vol. 99, 1 (2011) pp. 95 – 150.

Websites

Brahimi, L., "State-Building in Crisis and Post-Conflict Countries",

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan026896.pdf>, laatst gewijzigd 29 juni 2007, laatst bezocht 24 oktober 2011.

Foreign Policy, "Somalia hires PricewaterhouseCoopers to manage development funds",

<http://blog.foreignpolicy.com/category/region/africa?page=5>, Laatst gewijzigd 08-07-2009, laatst bezocht 07-01-2012.

Foreign Policy, 'The Failed States Index 2011',

http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/06/17/2011_failed_states_index_interactive_map_and_rankings, laatst gewijzigd 31 juli 2011, laatst bezocht 29 november 2011.

Raad van de Europese Unie, "22ste zitting van de ACS-EG-Raad van Ministers",

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/nl/er/024c0022.htm, laatst gewijzigd 28 april 1997, laatst bezocht 18 november 2011.

Reno, W., "Somalia and survival. In the shadow of the global economy.", <http://www.somali-jna.org/downloads/ACF358F.pdf>, laatst gewijzigd 1 februari 2003, laatst bezocht 2 oktober 2011.

Report of the Secretary-General to the work of the organization, 'Supplement to an agenda for peace', <http://www.un.org/Docs/SG/agsupp.html#QUANTITATIVE>, 3 januari 1995.

The Fund for Peace, "the Failed States Index", <http://www.fundforpeace.org/global/?q=fsi-grid2011>, laatst bezocht 31 juli 2011, laatst gewijzigd 15 juli 2011.

ZMagazine, "The Global War on Tribes", <http://www.zcommunications.org/the-global-war-on-tribes-by-zoltan-grossman>, Laatst gewijzigd juni 2010, laatst bezocht 28 november 2011.

Krantenartikelen

Algemeen Dagblad, "Kindersterfte Somalië op schrikbarend niveau", 16-08-2011.

NRC, "VN onderzoeken grootschalige diefstal van voedsel in Somalië", 15-08-2011.

The Economist, "The illusion of Empire Lite", 6-24-2006.

The Economist, "The Squeezing of Sahnoun", 11-07-1992.

The Independent, "Bitter tears as Sahnoun leaves Mogadishu: UN crisis deepens after dispute between Secretary-General and envoy to Somalia." 30-10-1992.

Los Angeles Times, "Nun Criticizes U.N. Hunt for Somali Warlord Aidid", 27-09-1993.